

УЧИМО
СВИ ЗАЈЕДНО

НАЦИОНАЛНИ ИЗВЕШТАЈ О ИНКЛУЗИВНОМ ОБРАЗОВАЊУ У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ

ЗА ПЕРИОД ОД 2022. ДО 2024. ГОДИНЕ

Република Србија
МИНИСТАРСТВО ПРОСВЕТЕ

unicef
za svako dete

#ЕУ
ЗА ТЕБЕ

НАЦИОНАЛНИ ИЗВЕШТАЈ О ИНКЛУЗИВНОМ ОБРАЗОВАЊУ У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ

ЗА ПЕРИОД ОД 2022. ДО 2024. ГОДИНЕ

Издавач:

Министарство просвете Републике Србије

За издавача:

Дејан Вук Станковић, министар просвете

Дизајн:

Растко Тохолъ

ISBN 978-86-7452-095-6

Објављено 2025. године

Национални извештај о инклузивном образовању у Републици Србији за период од 2022. до 2024. године је настао у оквиру пројекта „Унапређени равноправни приступ и завршавање предуниверзитетског образовања за децу којој је потребна додатна образовна подршка“, који су спровели Министарство просвете и УНИЦЕФ уз подршку Делегације Европске уније у Србији.

Мишљења и ставови изнети у публикацији не одражавају нужно ставове Делегације Европске уније у Србији и УНИЦЕФ-а.

УВОДНА РЕЧ

Национални извештај о инклузивном образовању у Републици Србији за период 2022–2024. године представља праксу системског праћења и унапређивања инклузивних политика коју је Министарство просвете започело израдом првог Националног извештаја за период 2015–2018. године, а потом наставило кроз извештај који је обухватао период 2019–2021. године. Будући да Национални извештај о инклузивном образовању у Републици Србији садржи смернице за даље унапређење образовних политика у складу са Стратегијом развоја образовања и васпитања у Републици Србији до 2030. године., можемо га сматрати кључним инструментом за процену достигнутог нивоа развоја инклузивног образовања у Републици Србији.

У фокусу Националног извештаја је даље унапређивање праведности, једнакости и доступности образовања за децу и ученике из осетљивих друштвених група. У извештајном периоду, последње две године, Министарство просвете је наставило са доследном применом и развојем нормативног, институционалног и оперативног оквира, ослањајући се на претходна искуства, као и на улагање додатних напора за унапређивањем, у складу са новим изазовима и развојним циљевима. У овом периоду настављен је рад на јачању интересорне сарадње, подршци образовним установама и унапређивању компетенција запослених у систему образовања.

Најзначајнији резултати односе се на успостављање тринаест ресурсних центара за подршку инклузивном образовању, од који су пет посебно опремљени са 3.694 средства асистивне технологије. Као потпуно нове организационе јединице у систему образовања ресурсни центри су у последње две године подржали више од 4.000 ученика из 494 основних и средњих школа које имају 1.600 запослених у образовању, а преко 1.300 ученика директно је добило подршку за учење кроз асистивну технологију. У оквиру Министарства просвете формиран је Сектор за превенцију и заштиту од насиља и инклузију осетљивих група у образовању и ангажовано је 335 саветника спољних сарадника за подршку образовним установама, од којих 39 за подршку инклузивном образовању. Преко 8.000 запослених унапредило је своја знања и вештине у области образовне инклузије. Повећан је број педагошких асистената за подршку ученицима ромске националне мањине на 281 и број ученика који се образују по индивидуалним образовним плановима порастао је на 20.596. Настављен је рад интересорних комисија на процени потреба за додатном образовном, социјалном и здравственом подршком у сарадњи са локалним самоуправама.

Значајни напори уложени су у подизање квалитета инклузивне праксе у предшколским установама и школама, уз унапређивање механизма мониторинга и прикупљања података. Посебна пажња посвећена је деци и ученицима из ромске заједнице, деци са сметњама у развоју, мигрантима, као и свим другим ученицима којима је потребна додатна подршка у образовању. Поред тога, остварен је значајан напредак у примени мера индивидуализације, смањењу осипања ученика и јачању капацитета школа за рад у инклузивном окружењу. У сарадњи са донаторима обезбеђени су хуманоидни роботи за рад са ученицима који имају комуникацијске сметње и биће доступни у ресурсним центрима. Надам се да ћемо у сваком погледу наставити да унапређујемо сарадњу са ученицима, родитељима и наставницима а веб платформа коју смо припремили са колегама из Завода за унапређивање образовања и васпитања биће нам подршка у том процесу.

Охрабрујуће је да подаци садржани у Националном извештају показују стабилан напредак у свим кључним областима инклузивног образовања. Ипак, остају изазови, пре свега у области пуне имплементације постојећих прописа, осигурања одрживости досадашњих резултата, као и у даљем развоју културе инклузије у свим сегментима образовног система.

Национални извештај за период 2022–2024. године не само да документује резултате, већ и јасно указује на правац којим се морамо кретати: изградња инклузивног образовања не зависи само од појединачних мера, већ од системског, стратешки вођеног и интересорно подржаног приступа. Само на тај начин можемо обезбедити да свако дете, без обзира на личне, социјалне или економске околности, има једнаку шансу за квалитетно образовање.

Министарство просвете, у пуном капацитету и са јасном визијом, наставља да делује у правцу остварења овог циља, ослањајући се на добре праксе, стручна знања и преданост свих актера у образовном систему. То је наш дугорочни циљ, а уједно и друштвена одговорност.

С поштовањем,

МИНИСТАР ПРОСВЕТЕ

Проф. др Дејан Вук Станковић

У изради овог извештаја учествовали су: Дејан Станковић (консултант УНИЦЕФ-а), др Снежана Вуковић (в.д. помоћника министра просвете), Милован Марковић, Љиљана Симић, Драгана Рајић Јовановић и Стеван Несторов (сарадници за инклузивно образовање Министарства просвете), Тања Ранковић, Марина Старчевић Цвицо, Анне Марија Ћуковић, Весна Картал и Наташа Јовић (Канцеларија УНИЦЕФ-а у Србији). Захваљујемо се колегиницама и колегама из Министарства просвете и Канцеларије УНИЦЕФ-а у Србији који су својим увидима допринели квалитету овог извештаја, и релевантним институцијама које су нам уступиле податке за потребе израде извештаја, а нарочито Заводу за вредновање квалитета образовања и васпитања, Заводу за унапређивање образовања и васпитања, Републичком заводу за социјалну заштиту, и Републичком заводу за статистику.

САДРЖАЈ

Листа скраћеница	7
Развој инклузивног образовања у Републици Србији 2022–2024	8
Инклузивно образовање у Републици Србији — показатељи	11
Обухват деце и ученика	12
Квалитет образовања и васпитања	17
Добробит деце и ученика	20
Стратешки оквир инклузивног образовања	22
Законски оквир инклузивног образовања	26
Финансирање инклузивног образовања	30
Институционални капацитети и механизми	33
Капацитети и механизми на локалном нивоу	39
Капацитети и механизми на нивоу образовних установа	42
Иницијално образовање наставника	45
Стручно усавршавање наставника и других стручних профила	48
Праћење инклузивног образовања	51
Пројекти и иницијативе од националног значаја за унапређење инклузивног образовања	54
Прилози	56

ЛИСТА СКРАЋЕНИЦА

БДП	Бруто друштвени производ
ЦСР	Центар за социјални рад
ДД	Дечији додатак
ЕУ	Европска унија
EU-SILC	EU Statistics on Income and Living Conditions / Anketa EU o prihodima i uslovima života
ИОП	Индивидуални образовни план
ИРК	Интерресорна комисија
ЈЛС	Јединица локалне самоуправе
ЈИСП	Јединствени информациони систем у просвети
MICS	Multiple Indicator Cluster Survey / Истраживање вишеструких показатеља
МП	Министарство просвете
НСП	Новчана социјална помоћ
OECD	Organization for Economic Cooperation and Development / Организација за економску сарадњу и развој
PIRLS	Progress in International Reading Literacy Study / Међународно истраживање развоја читалачке писмености
PISA	Programme for International Student Assessment / Међународни програм процене постигнућа ученика
ПВО	Предшколско васпитање и образовање
ПУ	Предшколска установа
РЗС	Републички завод за статистику
TIMSS	Trends in International Mathematics and Science Study / Међународно истраживање трендова у знању математике и природних наука
UNICEF	United Nations Children's Fund / Дечији фонд Уједињених нација
ЗФПДД	Закон о финансијској подршци породици са децом
ЗООВ	Закон о основном образовању и васпитању
ЗОСОВ	Закон о основама система образовања и васпитања
ЗПВО	Закон о предшколском васпитању и образовању
ЗСОВ	Закон о средњем образовању и васпитању
ЗСЗ	Закон о социјалној заштити
ЗУ	Закон о уџбеницима
ЗУСС	Закон о ученичком и студентском стандарду
ЗУОВ	Завод за унапређивање образовања и васпитања
ЗВКОВ	Завод за вредновање квалитета образовања и васпитања

РАЗВОЈ ИНКЛУЗИВНОГ ОБРАЗОВАЊА У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ 2022–2024

У Републици Србији се континуирано предузимају конкретни реформски напори како би се осигурало да квалитетно инклузивно образовање буде доступно свој деци. И у овом извештајном периоду (2022–2024) пуно је учињено на унапређивању квалитета реализације инклузивног образовања и видљиви су конкретни и мерљиви резултати. Напредак се ослања на кључне новине које су од 2009. године до данас значајно промениле систем образовања у Србији.

У извештајном периоду по први пут је у систем уведен механизам обезбеђивања асистивне технологије кроз успостављање тринаест ресурсних центара широм Србије, као нових организационих јединица у систему образовања, који су у последње две године подржали преко 4.000 ученика и скоро 1.600 запослених из 494 основне и средње школе, 1, а преко 1.300 ученика директно је добило асистивну подршку која представља технолошку подршку за учење.

Претходних година, интензивирани су и активности јачања капацитета запослених у установама образовања и васпитања како би се осигурало спровођење квалитетног инклузивног образовања. Имајући у виду да хоризонтално учење и заједнице професионалне праксе представљају веома ефикасан модел стручног усавршавања и континуираног развијања праксе, у извештајном периоду настављен је процес јачања и ширења овог модела сталног стручног усавршавања. Током извештајног периода, школе кандидати за статус модел установе за инклузивно образовање су оснажене да унапреде своју праксу, као и да је размене и пренесу колегама из других школа.

Данас, 281 педагошки асистент пружа подршку ученицима ромске националности, њиховим школама, наставницима и вршњачким групама. Преко 400 професионалаца је завршило обуку за педагошког асистента за децу са сметњама у развоју, али из административних разлога још нису ушли у школе.

Број ученика који похађају наставу према индивидуалном образовном плану (ИОП) у редовним школама бележи континуиран раст. Број ученика основних школа који се образују по ИОП1 повећао се више од два пута у протеклих 10 година, са 4.826 у 2014. години¹ на 10.966 ученика у 2024. години. Слично томе, број ученика у основном образовању којима је потребна интензивнија подршка и за које је израђен ИОП2 повећан је више него три пута у задњих десет година — са 3.018 у 2014. години на 9.630 ученика у 2024. години (РЗС). Број ученика који похађају школе и одељења за образовање ученика са сметњама у развоју смањено је са 7.363 у 2013. години, на 5.074 у школској 2023/2024. години.

Упркос позитивним трендовима, Република Србија се и даље суочава са изазовима у спровођењу инклузивног образовања и обезбеђивању одрживости уведених, испробаних и ефективних мера. У пракси се наилази на неуједначену и недоследну примену прописа, као и на јаз између законски прописаних мера

¹ Влада Републике Србије (2018). Национални извештај о социјалном укључивању и смањењу сиромаштва у Републици Србији за период 2014–2017. године

подршке и стварне подршке деци која се пружа на терену. Мере и механизми подршке, уведени ради унапређења квалитета и праведности, нису равномерно територијално заступљени, негде ни потпуно активирани, и углавном зависе од политика, економске снаге и приоритета јединица локалне самоуправе.

Посебан изазов је несинхронизованост реформи између различитих ресора (пре свега образовања, социјалне заштите и здравља), која утиче на начин и квалитет обезбеђивања додатне подршке на локалном нивоу. Изазови су посебно изражени на локалном нивоу, где укупна расположива средства често нису довољна да задовоље растуће потребе за додатном подршком деци. Како издвајања за образовање нису велика ни на националном нивоу, евидентна је потреба да буду циљана и усмерена ка ефективним и ефикасним решењима.

И даље је велики изазов припремљеност наставника за квалитетну наставу и рад са сваким учеником. Реформе у школама нису пропраћене модернизацијом универзитетских програма за образовање будућих наставника. Ограничена издвајања за образовање на националном нивоу, у комбинацији са недовољном припремљеношћу будућих наставника за примену инклузивних принципа, указују на неопходност реформе иницијалног образовања и пажљивог усмеравања расположивих средстава ка приоритетним областима.

Средином 2021. године Влада Србије је усвојила Стратегију развоја образовања и васпитања у Републици Србији до 2030. године, у којој су дефинисани дугорочни циљеви и стратешка опредељења за развој инклузивног образовања. Стратегија предвиђа низ конкретних мера као што су пораст броја ангажованих педагошких асистената, успостављање ресурсних центара, обезбеђивање асистивне технологије, јачање компетенција запослених за инклузивно образовање и пружање додатне подршке, као и мере за интеграцију питања приступачности у све нивое образовања.

На основу идентификованих изазова и стратешких циљева и опредељења, даљи правци за развој инклузивног образовања огледају се у следећим корацима:

- Успостављање ефикасних механизма и убрзана реализација свих мера прописаних законом које се не спроводе на исти начин у свим локалним срединама и проналажење начина да се јединицама локалне самоуправе пружи подршка да ефикасније и/или у већој мери финансирају додатну подршку деци.
- Даље јачање интерсекторске сарадње између сектора образовања, социјалне заштите и здравља и доградња свих прописа који би јасније прецизирали улоге и одговорности свих сектора и јединица локалне самоуправе.
- Наставити са успешним моделом сарадње између јединица локалне самоуправе, интерресорних комисија, школских управа и установа образовања и васпитања ради размене добрих пракси ИО.
- Одржавати и даље развијати менторски систем подршке установама образовања и васпитања ради квалитетније реализације инклузивног образовања.
- Наставити јачање локалних интерсекторских тела за инклузивно образовање и усвајање локалних политика које унапређују подршку за децу и породице, уз опредељивање адекватних буџетских средстава.
- Када је реч о подршци деци и породицама, потребно је размотрити даље унапређивање услуга социјалне заштите кроз развој нових и проширење постојећих услуга и обезбеђивање одрживости и доступности услуга у складу са потребама деце.
- Неопходно је усклађивање система финансирања са реформама у инклузивном образовању, потенцијално кроз модел грантова школама и наменских трансфера јединицама локалне самоуправе.

- Неопходно је даље наставити са трансформацијом школа за ученике са сметњама у развоју и инвалидитетом по моделу ресурсних центара и даље развијати и осигурати одрживо финансирање ресурсних центара и обезбеђивања средстава асистивне технологије као мера подршке.
- Неопходно је наставити и интензивирати мере десегрегације у складу са прописима који уређују заштиту од сегрегације.
- Убрзати реформе иницијалног образовања наставника и увести циљано обучавање школа и наставника који до сада нису учествовали у обукама и другим програмима јачања компетенција наставника за ИО.
- Наставити са континуираним праћењем инклузивног образовања на локалном и националном нивоу, у циљу креирања нових ефективнијих и ефикаснијих мера које доприносе обезбеђивању ефикасне подршке за свако дете.

ИНКЛУЗИВНО ОБРАЗОВАЊЕ У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ — ПОКАЗАТЕЉИ

У овом поглављу су представљени изабрани показатељи који на непосредан или посредан начин говоре о инклузивности образовног система Србије — подаци о обухвату ученика, о квалитету процеса и исхода образовања и добробити ученика.

Подаци који су приказани у извештају односе се на школску 2023/2024. годину (или 2022/2023. годину, у зависности од расположивости података), упоредо са подацима за школску 2020/2021. годину (уз одређене методолошке ограде о којима ће касније бити речи), последњу годину за које су представљени подаци у претходном националном извештају о инклузивном образовању, који је прављен за период 2019–2021. У даљим поглављима извештаја су представљени и подаци који спадају у друге аспекте система, као што су финансирање образовања или стручно усавршавање наставника.

У наредној табели дат је преглед мањег броја изабраних показатеља који говоре о различитим аспектима инклузивности образовног система — са становишта улазних величина (финансирање образовања, стручно усавршавање наставника), са становишта обухвата и расподеле унутар система, и на крају са становишта исхода и квалитета (нпр. стопа завршавања). С обзиром на то да је реч о покушају да се инклузивност система опише преко мањег броја показатеља, предност за приказивање имају они показатељи који су информативнији за образовни систем Србије — па је тако нпр. стопа завршавања средње школе информативнија од стопе завршавања основне школе (с обзиром на то да је ова друга јако висока). Због тога је и одлучено да се међу изабраним показатељима уврсти стопа завршавања основне школе за ученика из ромских насеља јер она није довољно велика. Детаљнији преглед и тумачење показатеља дати су у наредним одељцима, односно поглављима овог извештаја.

Табела 1. Изабрани показатељи инклузивности система образовања

Бр.	Показатељ	Извор	Вредност (година)
1.	Деца узраста од 3 године до поласка у ППП (година пре поласка у школу) у предшколском васпитању и образовању	РЗС	69,9% (2022/23)
2.	Деца у развојним групама у систему ПВО	РЗС	332 (2023/24)
3.	Стопа завршавања основне школе ученика из ромских насеља	РЗС / МИКС	64% (2019)
4.	Број ученика у школама за образовање ученика са сметњама у развоју и инвалидитетом (основно и средње)	ЈИСП	5.074 (2023/2024)
5.	Стопа завршавања средњег образовања	ЈИСП / РЗС	86,4% (2023/24)
6.	Број ученика у основном образовању који се образују по индивидуалним образовним плановима ИОП1 и ИОП2 ²	ЈИСП	20.596 (2023/2024)

² Број ученика који се образују по ИОП2 обухвата ученике редовних школа, ученике школа за образовање деце са сметњама у развоју, и ученика одељења за образовање ученика са сметњама у развоју при редовним школама.

Бр.	Показатељ	Извор	Вредност (година)
7.	Број запослених у образовању који су похађали обуке у области инклузивне педагогије и инклузивне праксе и пружање додатне подршке ученицима	ЗУОВ	8.367 (2023)
8.	Улагање у образовање — јавни расходи за образовање као постотак БДП-а	Годишњи извештај Европске комисије за 2024. годину	3,3% (2021)
9.	Повезаност постигнућа на главном тесту у последње одржаном ПИСА испитивању са социо-економским статусом ученика (проценат објашњене варијансе)	ПИСА	13% (2022)
10.	Удео младих (старости 15–24 године) који нису обухваћени образовањем, запосленошћу или обуком (NEET стопа)	РЗС / APC	12,4% (2023)

Обухват деце и ученика

Предшколско васпитање и образовање

Проширивање приступа предшколском васпитању и образовању (ПВО) један је од главних циљева Министарства просвете и Владе Републике Србије, а спроведене активности за резултат имају то да се обухват деце предшколским образовањем континуирано повећава. У Табели 2. видан је напредак у све три узрасне групе. За три године за по 4 процентна поена је повећан обухват деце од 6 месеци до 3 године и деце узраста од 3 године до почетка обавезног предшколског програма. И поред овог повећања, упркос негативном прираштају становништва, биће потребно проширити капацитете ПВО како би се испунили стратешки циљеви до 2030. у овој области.

МИКС истраживање из 2019. године је показало да постоје разлике у приступу образовању у зависности од локације и социјално-економског статуса, а нарочито су неповољни били подаци за децу из ромских насеља (табеларни преглед података дат је у прилогу документа).

Табела 2. Обухват деце предшколским васпитањем и образовањем

Извор	Показатељ	Школска 2020/2021 ³	Школска 2022/2023
РЗС / ЈИСП	Обухват деце узраста од 6 месеци до 3 године предшколским васпитањем и образовањем	34,3%	39%
		34,2% (ж)	39,2% (ж)
		34,4% (м)	38,9% (м)
РЗС / ЈИСП	Обухват деце узраста од 3 године до поласка у ППП (година пре поласка у школу) у предшколском васпитању и образовању	65,8%	69,9%
		65,6% (ж)	70,1% (ж)
		66,0% (м)	69,7% (м)

³ У извештају се приказују административни подаци за две школске године. Школска 2020/2021 година је била последња за коју су представљени подаци у претходном националном извештају о инклузивном образовању и они су узети као полазни за поређење са последње доступним административним подацима.

Извор	Показатељ	Школска 2020/2021 ³	Школска 2022/2023
РЗС / ЈИСП	Обухват деце која похађају (припремни) предшколски програм у години пре поласка у школу	96,4%	97,2%
		96,3% (ж)	96,6% (ж)
		96,4% (м)	97,8% (м)

Један од показатеља инклузивности ПВО јесте и похађање развојних група при установама. Подаци показују да је нема већих промена у броју деце која похађају ове развојне групе.

Табела 3. Деца у развојним групама

Извор	Показатељ	Школска 2020/2021	Школска 2023/2024
РЗС / ЈИСП	Број деце у развојним групама у систему предшколског васпитања и образовања	320	332
		103 (ж)	119 (ж)
		217 (м)	213 (м)
ЈИСП	Број деце у предшколским групама при школама за образовање ученика са сметњама у развоју и инвалидитетом	Н/А	78
			25 (ж)
			53 (м)

Основно образовање и васпитање

Стопа обухвата основним образовањем у школској 2022/2023. години износи 96,9 процената, што је за 3,2 процентна поена више него стопа обухвата у школској 2020/2021. години⁴. Стопа осипања износи 0,3 процената⁵.

Табела 4. Обухват и стопа осипања у основном образовању

Показатељ	Школска 2020/2021	Школска 2022/2023
Нето стопа обухвата основним образовањем	93,7%	96,9%
	93,9% (ж)	97,2% (ж)
	93,5% (м)	96,7% (м)
Стопа осипања из школовања у основном образовању	0,3%	0,3%
	0,2% (ж)	0,3% (ж)
	0,4% (м)	0,3% (м)

Извор: РЗС/ЈИСП

⁴ Од краја школске 2022/2023. и почетка 2023/2024. године, подаци о основном образовању које приказује Републички завод за статистику добија се преузимањем података из базе Министарства просвете — Јединственог информационог система просвете (ЈИСП). Закључно са почетком школске 2022/2023, Републички завод за статистику је спроводио редовна статистичка истраживања о основном образовању, где су основне школе достављале статистичке извештаје са стањем на почетку и крају школске године. Услед ових методолошких промена подаци из ове две школске године се само условно могу поредити уз ова методолошка напомене.

⁵ Стопа одустајања од школовања у основном образовању представља разлику у броју ученика основних школа на почетку школске године и броја ученика на крају школске године у односу на број ученика на почетку школске године.

Број ученика основношколског узраста који похађају наставу у одељењима за образовање ученика са сметњама у развоју и инвалидитетом при редовним школама и школама за образовање деце са сметњама у развоју и инвалидитетом повећан је за мало мање од 300 ученика у односу на пре три године. Пораст је присутнији у одељењима при редовним школама (пораст за 14 процентних поена), него у школама за образовање ученика са сметњама у развоју и инвалидитетом (пораст за 4 процентна поена).

Табела 5. Похађање образовања у одељењима / школама за образовање ученика са сметњама у развоју и инвалидитетом

Показатељ	Школска 2020/2021	Школска 2023/2024
Број ученика који похађају основно образовање у школама за ученике са сметњама у развоју и инвалидитетом и у одељењима за ученике са сметњама у развоју и инвалидитетом при редовним школама	4.204 1.471 (ж) 2.733 (м)	4.497 1.490 (ж) 3.007 (м)
Број ученика који похађају основно образовање у школама за образовање ученика са сметњама у развоју и инвалидитетом	3.344 1.172 (ж) 2.172 (м)	3.494 1.136 (ж) 2.358 (м)
Број ученика који похађају основно образовање у одељењима за образовање ученика са сметњама у развоју и инвалидитетом при редовним школама	860 299 (ж) 561 (м)	1.003 354 (ж) 649 (м)

Извор: РЗС/ЈИСП

Број ученика који се школује по ИОП1 у редовном основном образовању износи 10.966 — однос између дечака и девојчица је у односу 60:40. Реч је о порасту од преко 2.000 индивидуалних образовних планова 1 у односу на пре три године, али треба имати у виду методолошку промену у прикупљању података која је могла да утиче на овако значајан пораст. Исто важи и за ИОП2.

Табела 6. Број ученика који се образују по индивидуалном образовном плану

Показатељ	Школска 2020/2021	Школска 2023/2024
Број ученика који се образују по ИОП1 у редовном основном образовању	8.890 3.503 (ж) 5.387 (м)	10.966 4.448 (ж) 6.518 (м)
Број ученика који се образују по ИОП2 у редовном основном образовању	5.435 2.047 (ж) 3.388 (м)	9.630 3.496 (ж) 6.134 (м)

Извор: РЗС/ЈИСП

Званична статистика не прикупља податке о деци и породицама на основу етничке припадности. Министарство просвете прикупља податке о броју деце у основним школама која изучавају предмет Ромски језик са елементима националне културе. Док је у школској 2020/2021. години овај предмет похађало 2.467 ученика, у школској 2023/2024. години тај број је за 633 ученика већи и износи 3.100 ученика.

Основне школе су у обавези да упишу свако дете школског узраста у систем и омогуће му подршку у савладавању наставног градива, српског језика, као и да обезбеде сваку другу подршку детету и породици за несметано укључивање и похађање редовне наставе. Уз континуиране мере подршке као што су упис у основну школу без потребне документације, обухват програмом бесплатних уџбеника, ангажман ромских педагошких асистената који пружају подршку деци, ученицима, родитељима и наставницима, омогућено је и испитивање детета пред полазак у школу на његовом матерњем језику, а уведена је и пракса прилагођавања завршног, матурског и пријемног испита. Такође, школе укључују родитеље ученика који су под ризиком од осипања у школски живот и активности осмишљене у партнерству са релевантним удружењима и широм друштвеном заједницом (едукативне радионице, савете, приредбе, обележавање значајних датума, трибине, ваннаставне активности, клубове).

Током школске 2020/21. године стопа заступљености ученика из популације миграната/тражилаца азила у школама односу на број смештених у прихватним центрима и центрима за азил у РС износила је 86%, док је у школској 2023/2024. години износила 85%. У овом периоду приметна је већа флукуација и брже напуштање земље, а поједини центри су транзитног катактера и у њима често нема дужег задржавања миграната/тражилаца азила.

Средње образовање и васпитање

Стопа обухвата средњим образовањем у школској 2022/2023. години износи 81,2 процената, што је скоро идентично нето стопи обухвата у школској 2020/2021. години. Обухват девојчица је за 4 процентна поена веће него код деечака. Стопа осипања у школској 2022/2023. години износи 1 проценат и три пута је чешћа код девојчица.

Табела 7. Обухват и стопа осипања у средњем образовању

Показатељ	Школска 2020/2021	Школска 2022/2023
Нето стопа обухвата средњим образовањем	81,1%	81,2%
	82,9% (ж)	83,2% (ж)
	79,3% (м)	79,2% (м)
Стопа осипања из школовања у средњем образовању	0,6%	1%
	0,6% (ж)	1,5% (ж)
	0,6% (м)	0,5% (м)

Извор: РЗС/ЈИСП

Број ученика који се школује по ИОП у редовном средњем образовању је у порасту и за ИОП1 и за ИОП2.

Табела 8. Број ученика који се образују по индивидуалном образовном плану

Показатељ	Школска 2020/2021	Школска 2023/2024
Број ученика који се образују по ИОП1 у редовном средњем образовању	494	585
Број ученика који се образују по ИОП2 у редовном средњем образовању	1.699	2.922

Извор: РЗС/ЈИСП

Број ученика који похађају средње образовање у школама за образовање ученика са сметњама у развоју и инвалидитетом је мањи него пре три године, за преко 700 ученика.

Табела 9. Похађање средњег образовања у школама за образовање ученика са сметњама у развоју и инвалидитетом

Показатељ	Школска 2020/2021	Школска 2023/2024
Број ученика који похађају средње образовање у школама за образовање ученика са сметњама у развоју и инвалидитетом	2.320 870 (ж) 1.450 (м)	1.580 559 (ж) 1.021 (м)

Извор: РЗС/ЈИСП

Број ученика ромске националности који су уписани у средње школе путем афирмативне мере је за трећину већи него пре три школске године. У складу са Законом о ученичком и студентском стандарду, Правилником о ученичким и студентским кредитима и стипендијама и конкурсима за доделу стипендија и кредита ученицима средњих школа, до 10 посто расположивог броја стипендија и кредита се одређује за осетљиве друштвене групе. Овај број је премашен повећањем броја ученика ромске националности који остварују право на ученичку стипендију на преко 1000. Закључно са школском 2020/2021. годином стипендије ученицима ромске националности исплаћиване су из буџета Републике Србије и међународних донација, док се оне од школске 2021/2022. године исплаћује искључиво из буџета Републике Србије и имају тренд континуираног повећања броја стипендиста (нпр. број ученика ромске националности који је школске 2015/2016. године чије су стипендије биле финансиране искључиво из буџета РС био 176).

Табела 10. Афирмативне мере за ученике ромске националности

Показатељ	Школска 2020/2021	Школска 2023/2024
Број ученика ромске националности уписаних у средње школе путем афирмативне мере	1.894 833 (ж) 1.061 (м)	2.511 1.155 (ж) 1.356 (м)
Број ученика ромске националности који примају ученичке стипендије	1.114	1.084

Извор: Министарство просвете

Квалитет образовања и васпитања

У контексту инклузивног образовања, квалитет се огледа у томе да сва деца, у складу са њиховим индивидуалним разликама имају приступ квалитетном образовању које се прилагођава њиховим потребама, пружа подршку за учење и омогућава развијање пуних потенцијала. Оно истовремено подстиче интеракцију и дружење између ученика и помаже, с једне стране у разбијању предрасуда и стереотипа, и с друге стране у развијању демократских компетенција међу којима су вредности, ставови, критичко расуђивање и вештине емпатије, толеранције и вештине сарадње, чиме помаже изградњи инклузивног друштва у којем се поштују различитости.

Као један од показатеља квалитета образовног система узимају се стопе завршавања започетог нивоа образовања, јер с једне стране указују на ниво ефикасности система образовања, а с друге стране говоре о постигнућима ученика и њиховој припремљености за даље школовање или за тржиште рада. С обзиром на то да је основно образовање обавезно, очекивано су стопе завршавања ту више него за средње образовање, али на оба нивоа постоји значајан простор за повећање ефикасности система. Када се упореде школске 2020/2021. и 2022/2023. године види се да скоро нема разлике у завршавању основног образовања (мање за 0,2 процентна поена у 2022/2023) и да је присутан мали пораст у стопи завршавања средњег образовања (више за 0,4 процентна поена у 2022/2023).

Табела 11. Стопе завршавања основног и средњег образовања⁶

Извор	Показатељ	Школска 2020/2021	Школска 2022/2023
РЗС / ЈИСП	Стопа завршавања основног образовања	95,8%	95,6%
РЗС / ЈИСП	Стопа завршавања средњег образовања	86,0%	86,4%

Широко коришћен показатељ о квалитету образовног система је и показатељ који говори о уделу младих који нису обухваћени образовањем или обуком и нису запослени (NEET стопа). Овај показатељ говори, између осталог, о томе колико образовни систем адекватно припрема младе људе за тржиште рада, али говори и о социјалној искључености — високе NEET стопа могу да указују на то да образовни систем не успева да осигура једнаке могућности све младе људе. Они који нису у образовању или обуци или нису запослени су чешће изложени ризику од сиромаштва, социјалне искључености и здравствених проблема. NEET стопа је у Србији између 2021. и 2023. значајно пала са 17 процената на 12,4 процената (нема већих разлика према полу). На тај начин се Србија према овом показатељу приближава просеку ЕУ који је за 2022. годину износио 9,4 процената (минимум у Холандији 3,2 процената, а највише у Румунији 17,5 процената).

Још једна мера квалитета образовног система говори о младима који су рано прекинули школовање, односно о младима у узрасту су између 18 и 24 године, који нису завршили средње образовање и тренутно не похађају ниједан образовни програм⁷. У Републици Србији је и у овом показатељу остварен напредак између 2021. и 2023. године — удео младих је смањен за скоро 2 процентна поена и у 2023. је износио 5,8 процената, такође са помаком у правцу изједначавања процената између младића и девојака. То је мање

⁶ Стопе завршавања школе представљају однос укупног броја ученика који успешно заврше последњи разред школе у години посматрања и укупног броја деце из популације узраста за званични завршетак школе.

⁷ У периоду од четири недеље пре анкетирања.

од просечних 9,5 процената за целу ЕУ за 2023. годину⁸. Расподела према нивоу урбанизације је у Србији је истоветна као за просек ЕУ — најмање оних који су рано напустили школовања је у великим градовима, затим у руралним пределима, а највише у средње великим градовима и предграђима.

Табела 12. NEET стопа и рано прекидање школовања

Извор	Показатељ	2021	2023
РЗС / APC ⁹	Удео младих (старости 15–24 године) који нису обухваћени образовањем, запосленошћу или обуком (NEET стопа)	17%	12,4%
		17,0 (ж)	12,2% (ж)
		17,1 (м)	12,7% (м)
РЗС / APC	Удео младих узраста 18–24 година који су рано прекинули школовање и нису на обуци	7,7%	5,8%
		6,6% (ж)	5,9% (ж)
		8,7% (м)	5,8% (м)

Међу најзначајнијим показатељима квалитета образовних постигнућа већ се годинама узимају три врсте писмености које се мере у оквиру ПИСА међународног испитивања. Реч је о читалачкој писмености, математичкој писмености и научној писмености. Република Србија редовно учествује у овом истраживању од 2003. године, а последњи пут у циклусу из 2022. године. Поред просечних скорова на скали постигнућа, резултати се приказују и према нивоима постигнућа, при чему се Ниво 2 узима као ниво основне, функционалне писмености (од укупно 6 нивоа, где шести ниво одговара најбољим постигнућима). Он представља ниво компетентности који подразумева примену знања у релативно једноставним или познатим ситуацијама. Последњи резултати показују да око трећине ученика из Србије не достиже ни овај основни ниво у читалачкој и научној писмености, а још мањи проценат то чини у случају математичке писмености. На нивоу просека ОЕЦД земаља ови проценти су већи за 10 до 12 процентних поена. Поређење два последња ПИСА циклуса показује да је на нивоу ОЕЦД просека дошло до приметног пада у читалачкој и посебно математичкој писмености. У Србији овакав тренд између два циклуса није присутан — просечни резултати у 2022. години били су приближно исти као и у 2018. години. Штавише, током последње деценије резултати су били прилично стабилни, од циклуса ПИСА 2012.

Табела 13. ПИСА 2018 и ПИСА 2022

Постотак ученика који достижу барем Ниво 2	Србија 2018	ОЕЦД просек 2018	Србија 2022	ОЕЦД просек 2022
Математичка писменост	60%	76%	57%	69%
Научна писменост	62%	78%	65%	76%
Читалачка писменост	62%	78%	64%	74%

⁸ Eurostat (2024). Early leavers from education and training. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Early_leavers_from_education_and_training#

⁹ Анкета о радној снази — реч је о истраживању које спроводе статистички заводи, укључујући и Републички завод за статистику Србије, како би се прикупили подаци о тржишту рада. Ова анкета је кључни извор информација о запослености, незапослености и другим аспектима радне снаге у једној земљи.

Социоекономски статус ученика се посматра као предиктор постигнућа у свим земљама које учествују у ПИСА истраживању. Он је носио 13 процената варијација у постигнућима из математике у ПИСА 2022 у Србији (ОЕЦД просек 15 процената). Око 12 процената ученика који су у неповољном материјалном положају у Србији (ОЕЦД просек 10 процената) било је у стању да постигне резултате у горњој четвртини постигнућа из математике. Ови ученици су упркос свом неповољном социоекономском статусу, достигли изванредан ниво знања у поређењу са другим ученицима у земљи. Ови подаци говоре да је социоекономски статус ученика у Србији мање повезан са постигнућем ученика у поређењу са у ОЕЦД земљама и говоре у прилог закључку о већој праведности образовног система Србије гледано са становишта социоекономских разлика. Међутим, један други налаз донекле мења ову перспективу — математичка постигнућа ученика из Србије који се налазе у најнижем међународном децилу скале економског, социјалног и културног статуса су најнижа у поређењу са другим образовним системима који учествују у ПИСА (ови ученици бележе 309 поена).

Још један важан извор показатеља квалитета образовања јесте систем спољашњег вредновања образовно-васпитних установа, који пружа пуно података о различитим аспектима квалитета рада, па и инклузивности школе. Спољашњим вредновањем се процењује квалитет рада установе чиме се обезбеђују подаци од значаја за даљи развој и управљање установом (области квалитета: програмирање, планирање и извештавање; настава и учење; образовна постигнућа ученика; подршка ученицима; етос; организација рада школе, управљање људским и материјалним ресурсима).

У школској 2022/2023. години спољашњим вредновањем обухваћено су 282 основне школе и 69 средњих школа¹⁰. Резултати показују да је 51,8 процената основних школа добило задовољавајуће оцене 3 и 4¹¹, док тај проценат код средњих школа износи 60,8.

Једна од области квалитета рада је област Настава и учење. На снову процене остварености пет стандарда у овој области добијају се релевантне информације о адекватности дидактичко-методичког поступања наставника, о прилагођавању наставе образовно-васпитним потребама ученика, о конструкцији знања на часу, усвајању вредности, развијању вештина и компетенција на часу, о оцењивању које је у функцији учења, као и о стварању услова да сваки ученик буде успешан. Два стандарда су од посебног значаја са становишта инклузивности образовања: Стандард 2.2. Наставник прилагођава рад на часу образовно-васпитним потребама ученика и Стандард 2.5. Сваки ученик има прилику да буде успешан. На првом стандарду око три четвртине основних школа има добре нивое остварености, при чему ипак само 2,5 процента школа има ниво остварености 4. Слично важи и за средње школе. Посматрано с другог краја, то исто значи да је око 25–30 процената школа оцењено тако да наставници у недовољној мери прилагођавају рад на часу образовно-васпитним потребама ученика. На стандарду који одговара на питање да ли сваки ученик има прилику да буде успешан, и основне и средње школе су приметно боље оцењене. Наиме, само за 3, односно 7 процената школа је оцењено да овај стандард испуњавају на другом нивоу остварености.

¹⁰ Спољашње вредновање квалитета рада предшколских установа није реализовано у школској 2022/2023. години због приоритетних активности у оквиру Пројекта „Године узлета“, а које се односе на пружање подршке у примени нових програмских основа у предшколском васпитању и образовању.

¹¹ Општи квалитет рада установе се утврђује проценом остварености свих прописаних стандарда квалитета рада установе и оцењује се оценом: 1, 2, 3 и 4, при чему је оцена 4 највиша оцена. Ограничење приказаних података произилази из малог и нерепрезентативног узорка вреднованих школа.

Добробит деце и ученика

Поред области квалитета рада образовно-васпитних установа Настава и учење, из перспективе инклузивног образовања посебан значај имају области Подршка ученицима и Етос. У области Подршка ученицима од значаја су сва три стандарда која се вреднују и у доњој табели су приказани резултати вредновања 282 основне школе и 69 средњих школа у школској 2022/2023. години¹².

У области Подршка ученицима сви стандарди су остварени у 85–90 процената основних школа. Према проценама евалуатора, од 20 до 30 процената школа остварује сва три стандарда на највишем нивоу (4), око две трећине на нивоу 3, 10–15 процената на нивоу остварености 2, док је само једна школа добила оцену 1 на једном стандарду. Стандард који је најрелевантнији са становишта осетљивих група (*У школи функционише систем подршке ученицима из осетљивих група и ученицима са изузетним способностима*) 15 процената школа остварује на нивоу 2. Када је реч о средњим школама, највише је средњих школа које остварују стандард на нивоу 3. У најмањој мери је остварен стандард *У школи функционише систем пружања подршке свим ученицима* — око четвртине школа (23,2%) га не остварује. У односу на овај стандард, доста бољи квалитет рада школе постижу у погледу пружања подршке ученицима из осетљивих група и подстицању личног, професионалног и социјалног развоја. Ове резултате можемо посматрати и у светлу чињенице да постоји проблем са напуштањем школовања на нивоу средњег образовања.

Кад је реч о области квалитета Етос, Стандард *Резултати ученика и наставника се подржавају и промовишу* остварен је у око 98 процената основних школа (39,7 процената на четвртом нивоу остварености и 58,5 процената на трећем нивоу остварености). Стандард *У школи функционише систем заштите од насиља* остварен је у око 90 процената школа (38,7 процената школа на четвртом и 51,4 процената на трећем нивоу остварености). На узорку од 69 средњих школа које су вредноване у школској 2022/2023. години, Стандард *Резултати ученика и наставника се подржавају и промовишу* остварен је у 95,7 процената школа (37,7 процената на четвртом нивоу остварености и 58 процената на трећем нивоу остварености), док је стандард *У школи функционише систем заштите од насиља* остварен у 91,3 процената школа (34,8 процената на четвртом и 56,5 процената на трећем нивоу остварености).

Као што је поменуто предшколске установе нису вредноване, али је у оквиру пројекта Инклузивно предшколско васпитање припремљен *Извештај о квалитету рада предшколских установа: снимање финалног стања*. Методологија спољашњег вредновања је изабрана за праћење остварености развојног циља пројекта у области унапређења квалитета. На основу почетног снимања стања квалитета рада спроведеног у 2019. години и финалног стања 2023. године добијена је расподела оцена по нивоу остварености стандарда за област Подршка деци и породици на репрезентативном узорку предшколских установа. Стандард *Установа је сигурна и безбедна средина* на четвртом нивоу остварује 27,4% установа, а на трећем 59,3%; Стандард *Установа се уважава различитост, поштују права деце и породице* на четвртом нивоу остварује 17,5% установа, а на трећем нивоу 68,8%. Стандард *Установа сарађује са породицом и локалном заједницом* на четвртом нивоу остварује 13,1% установа, а на трећем нивоу 55,2%. Подаци су, такође, добијени и за област квалитета Васпитно образовни рад. Стандард *Физичка средина подстица учење и развој деце* на четвртом нивоу остварује 21,9% установа, док то на трећем нивоу оствареносту чини 60,1%. Стандард *Социјална средина подстица учење и развој деце* на највишем нивоу остварује 42,1% установа, док се на трећем нивоу остварености налази 54,6% предшколских установа.

¹² Завод за вредновање квалитета образовања и васпитања (2024). Квалитет рада образовно-васпитних установа у Републици Србији. Резултати спољашњег вредновања у школској 2022/2023. години, Београд.

У контексту добробити ученика информативни су и налази студије ПИСА 2022¹³ и ТИМСС 2023¹⁴. У просеку, значајна већина ученика, око 85 посто говори да има осећање припадања школи и позитивне односе са својим вршњацима. Осећање ученика да припадају школи обухвата перцепцију ученика о томе колико је школска клима инклузивна. У међународном истраживању ТИМСС 2023, у којем су учествовали ученици четвртог разреда основног образовања, осећај ученика из Србије да припадају својој школи се готово у потпуности поклапа са међународним просеком — 59% ученика је навело да има „јак осећај припадности” школи, 29% ученика има „умерени осећај припадности”, а најмањи проценат ученика (11%) навео је да има „слаб осећај припадности” школи.

Кад је реч о квалитету односа између ученика и наставника, у Србији, велика већина ученика (79 процената) се сложила да се наставници у њиховој школи односе према њима са поштовањем и да су наставници у њиховим школама заинтересовани за добробит ученика (78 процената). С друге стране, тек половина сматра да су наставници заиста заинтересовани за њихове проблеме, сваки четврти ученик је саопштио да се осећа застрашеним од стране наставника, а сваки десети да су наставници зли према њему/њој (Завод за вредновање квалитета образовања и васпитања, 2023).

Подаци из ПИСА 2022 говоре, такође, у прилог томе да се ученици у највећој мери осећају безбедно у школи и око школе, с тим да је приметно да са најмање безбедно осећају на путу ка и од школе (9 процената се не осећа безбедно).

Када је реч о изложености било којем облику насиљу, скоро 20 процената ученика у ПИСА 2022 говори да му је било изложено на месечном, односно недељном нивоу. У истраживању ТИМСС 2023, 67 процената четвртака говори да никада или скоро никада не доживљава вршњачко насиље, 22 процената да га доживљава отприлике једном месечно, а 11 процената ученика је навело да доживљава вршњачко насиље отприлике једном недељно.

¹³ Завод за вредновање квалитета образовања и васпитања (2024). ПИСА 2022. Извештај за Републику Србију.

¹⁴ Завод за вредновање квалитета образовања и васпитања (2024). Резултати међународног истраживања ТИМСС 2023. Национални извештај, Република Србија.

СТРАТЕШКИ ОКВИР ИНКЛУЗИВНОГ ОБРАЗОВАЊА

Контекст и напредак остварен до 2021. године

Претходни стратешки оквир образовања и васпитања, који је био дефинисан за период до 2020. године, стављао је посебан акценат на унапређење инклузивног образовања. Анализа реализације Стратегије развоја образовања за период 2010–2020. године указала је, ипак, на чињеницу да циљеви који се односе на обухват деце, правичност система и финансирање инклузивног образовања нису у потпуности остварени. Нова Стратегија развоја образовања и васпитања у Републици Србији до 2030. године (СРОВРС) са пратећим Акционим планом (АП) за реализацију Стратегије у периоду 2021–2023¹⁵. године усвојени су у јуну 2021. године. Нови стратешки оквир такође препознаје значај додатних система подршке за осетљиве циљне групе и укључивање већег броја деце са сметњама у развоју и инвалидитетом у редовни систем образовања. Стратешки циљеви се фокусирају на даљи развој и пуно спровођење правног и стратешког оквира, на даљи развој управљања и финансирања инклузивног образовања и васпитања, на одржавање и унапређење система додатне подршке за децу са сметњама у развоју и инвалидитетом, на јачање људских капацитета за спровођење и праћење инклузивног образовања и на побољшање физичке, комуникационе и информатичке доступности образовног система.

Поред СРОВРС, стратешке правце инклузивног образовања уоквиравале су и друге релевантне стратегије:

- Стратегија за социјално укључивање Рома и Ромкиња у Републици Србији за период 2016–2025¹⁶;
- Стратегија унапређења положаја особа са инвалидитетом у Републици Србији за период 2020–2024¹⁷ са пратећим Акционим планом за период 2021–2022¹⁸;
- Стратегија за родну равноправност за период 2021–2030¹⁹;
- Стратегија за превенцију и заштиту деце од насиља за период 2020–2023²⁰ са пратећим Акционим планом за 2020. и 2021. годину;
- Национална стратегија за младе за период 2015–2025²¹ са Акционим планом за период 2018–2020²²;
- Национална стратегија за решавање питања избеглица и интерно расељених лица за период 2015–2020²³.

¹⁵ Службени гласник РС, 63/2021

¹⁶ Службени гласник РС, 26/2016

¹⁷ Службени гласник РС, 44/2020

¹⁸ Службени гласник РС, 37/2021

¹⁹ Службени гласник РС, 103/2021

²⁰ Службени гласник РС, 80/2020

²¹ Службени гласник РС, 22/2015

²² Службени гласник РС, 9/2023

²³ Службени гласник РС, 62/2015

Предузете мере у извештајном периоду

У извештајном периоду донет је нови Акциони план за период 2023–2026 за остваривање СРОВРС у којем је учињена даља конкретизација и приоритизација стратешких мера и активности. Заједно са сетом нових усвојених стратегија Владе Републике Србије и нових акционих планова већ постојећих стратегија, додатно је развијен стратешки оквир за унапређење инклузивног образовања. Стратешки циљеви и мере у свим релевантним стратешким документима посебну пажњу посвећују повећању обухвата деце образовањем, унапређењу постојећих и креирању нових система подршке, даљој изградњи капацитета запослених, унапређењу рада школа и мерама за спречавање осипања. Стратешки правци развоја и постављени циљеви у великој мери су усклађени са релевантним међународним документима и стратешким циљевима ЕУ. Кључне мере које су допринеле унапређењу стратешког оквира инклузивног образовања су:

- У новембру 2023. године усвојен је нови Акциони план за период од 2023. до 2026. године за спровођење Стратегије развоја образовања и васпитања у Републици Србији²⁴. Посебан акценат у новом Акционом плану стављен је на конкретизацију свих мера и активности којима ће се унапредити деловање одговорних институција, омогућити праћење постигнутих учинака и квалитетно извештавање, као и благовремену ревизију и активности по потреби. У документу је учињена и приоритизација активности и где је било могуће „укрупњавање“ активности. Тенденција је била и да се формулише што више развојних, а што мање текућих активности и то и представља додатну вредност новог плана. Значајно је смањен број показатеља на нивоу мера (са 183 показатеља у претходном плану, на 122 у новом) у складу са поједностављивањем оквира за праћење и извештавање.
- Ова врста измена у новом плану извршена је и у оквиру Посебног циља 1.4. Унапређена доступност, праведност и отвореност доуниверзитетског образовања и васпитања. Укупан број показатеља на нивоу мера смањен је са 21 на 17 и конкретизоване су на начин да олакшају праћење и извештавање. Активности су формулисане тако да имају развојни карактер и узму у обзир већ постигнуте резултате у претходном периоду. Између осталог носеће активности се односе на унапређивање компетенција наставника, оснаживање ресурсних центара у пружању додатне подршке, развијање и јачање мреже педагошких асистената, јачање капацитета установа за ИО од стране Модел установа, обуке новоангажованих саветника-спољних сарадника, сензибилизацију медија за питања инклузије, превенције насиља и дискриминације, као и активности у оквиру подстицања интеркултуралности у образовању.
- Нова Стратегија за социјално укључивање Рома и Ромкиња у Републици Србији за период 2022–2030. године усвојена је 2022. године²⁵. Стратегија је формулисана на основу анализе доступних докумената и анализе актуелног контекста, као и консултовања свих релевантних институција, широког круга организација цивилног друштва и ромске националне заједнице. Документ је усклађен са Познањском декларацијом (Декларација партнера Западног Балкана о интеграцији Рома у оквиру процеса проширења ЕУ) и ЕУ Стратешким оквиром за Роме, као и са Законом о планском систему и пратећим подзаконским актима.
- Усвојена је нова Стратегија за младе у Републици Србији за период од 2023. до 2030. године²⁶ и пратећи Акциони план за период од 2023. до 2025. године²⁷.

²⁴ Службени гласник РС, 96/2023

²⁵ Службени гласник РС, 23/2022

²⁶ Службени гласник РС, 9/2023

²⁷ Службени гласник РС, 57/2023

- Усвојена је нова Стратегија за решавање питања избеглица и интерно расељених лица за период 2024–2030²⁸.
- Усвојена је Стратегија превенције и заштите од дискриминације за период 2022–2030²⁹ и пратећи Акциони план за период 2022–2023³⁰.
- Усвојена је Стратегија заштите података о личности за период 2023–2030. године³¹.
- Усвојен је нови Акциони план за спровођење Стратегије унапређења положаја особа са инвалидитетом у Републици Србији за период 2020–2024, у периоду од 2023. до 2024. године³².
- Усвојен је Акциони план за 2022. и 2023. годину за спровођење Стратегије за родну равноправност за период 2021–2030³³.
- Усвојен је нови Општи протокол за заштиту деце од насиља 2022. године³⁴, након чега је Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања донело је Посебни протокол за заштиту деце од насиља у области социјалне заштите, а 2024. године Министарство просвете је донело нови Правилник о протоколу поступања у установи у одговору на насиље, злостављање и занемаривање³⁵, усаглашавајући се са новим Општим протоколом за заштиту деце од насиља, и одговарајући на потребу да се уведе протокол поступања у кризним ситуацијама.

Даљи правци развоја

Постојећи стратешки оквир образовања и васпитања представља кључну основу за унапређивање инклузивног образовања. Из тог разлога, од кључног је значаја спровођење активности планираних Акционим планом за реализацију Стратегије за период 2023–2026. године, као и активности које су предвиђене за реализацију других стратешких докумената, а у надлежности су ресора образовања и васпитања.

Потребно је даље унапредити процес планирања и праћења акционих планова у свим областима како би се унапредили реализација и праћење остваривања стратешких циљева. Од великог је значаја установити одрживе праксе укључивања свих релеватних актера у развој правног и стратешког оквира, укључујући ученике, родитеље, наставнике, стручњаке и цивилни сектор. Планирано усвајање Уредбе о методологији израде докумената јавне политике коју је припремио Републички секретаријат за јавне политике додатно ће оптимизовати процес развоја стратешког оквира. Посебан сегмент ових измена представља и формализација повезивања општих и посебних циљева докумената јавних политика са циљевима одрживог развоја.

Редовно праћење примене правног и стратешког оквира ИО, и потреба његовог даљег усклађивања са релевантним међународним стандардима (конкретно Конвенцијом о правима детета и Конвенцијом о правима особа са инвалидитетом и другим међународним уговорима које је потврдила Република Србија), и приступу који се темељи на људским правима и најбољем интересу детета, је у сталном фокусу доносилаца

²⁸ Службени гласник РС, 91/2024

²⁹ Службени гласник РС, 12/2022

³⁰ Службени гласник РС, 112/2022

³¹ Службени гласник РС, 72/2023

³² Службени гласник РС, 59/2023

³³ Службени гласник РС, 99/2022

³⁴ Закључак Владе РС 05 бр. 560–826/2022 од 10. 2. 2024.

³⁵ Службени гласник РС, 11/2024

одлука у систему образовања. У том светлу треба гледати усвајање новог Акционог плана за имплементацију СРОВРС, као и низ других донетих стратегија и акционих планова. У наредном периоду задатак је доношење нове стратегије превенције и заштите деце од насиља.

Даља операционализација стратешког оквира инклузивног образовања, и поред постојећег напретка на овим пољима, треба да детаљније развије мере усмерене на трансформацију улоге школа за образовање ученика са сметњама у развоју у ресурс подршке инклузивном образовању деце и ученика са сметњама у развоју и деце из других осетљивих група. Важно је и фокусирати се на добру операционализацију мера праћења и мерење осипања и раног напуштања образовања за различите нивое образовања те мере спречавања осипања, укључујући и родни аспект раног напуштања школовања.

ЗАКОНСКИ ОКВИР ИНКЛУЗИВНОГ ОБРАЗОВАЊА

Контекст и напредак остварен до 2021. године

Имајући у виду чињеницу да је Закон о основама система образовања и васпитања усвојен 2017. године и да је након тога усвојен велики број измена и допуна секторских закона, период од 2019–2021. карактерише усвајање великог броја значајних подзаконских докумената којима се додатно регулише образовање деце и ученика којима је потребна додатна подршка, као и унапређење квалитета образовног система и квалитета додатне подршке за ученике из осетљивих група.

У периоду од 2019. до 2021. године усвојени су, односно измењени и допуњени следећи прописи³⁶: Закон о основама система образовања и васпитања³⁷; Закон о предшколском васпитању и образовању³⁸; Закон о основном образовању и васпитању³⁹; Закон о средњем образовању и васпитању⁴⁰; Закон о дуалном образовању⁴¹; Закон о ученичком и студентском стандарду⁴²; Закон о забрани дискриминације⁴³; Закон о финансијској подршци породици са децом⁴⁴.

У периоду 2019–2021. усвојени су нови правилници, односно измењени су и допуњени постојећи, чиме се додатно уређују питања која су важна за унапређење инклузивног образовања: Правилник о вредновању квалитета рада установе⁴⁵; Правилник о начину прилагођавања уџбеника⁴⁶; Правилник о педагошком и андрагошком асистенту⁴⁷; Правилник о стандардима компетенција за професију стручног сарадника у предшколској установи и његовог професионалног развоја⁴⁸; Правилник о програму свих облика рада стручних сарадника у предшколској установи⁴⁹; Правилник о ближим условима за остваривање различитих облика и програма васпитно-образовног рада и других облика рада и услуга које остварује предшколска установа⁵⁰; Правилник о ближим условима за оснивање, почетак рада и обављање делатности предшколске установе⁵¹; Правилник о ресурсном центру⁵²; Правилник о ближим условима

³⁶ Набројани су само измењени и допуњени, односно нови прописи од непосредног значаја за инклузивно образовање.

³⁷ Службени гласник РС, 88/2017, 27/2018, 10/2019, 6/2020, 129/2021 и 92/2023

³⁸ Службени гласник РС, 18/2010, 101/2017, 113/2017, 10/2019, 129/2021

³⁹ Службени гласник РС, 55/2013, 101/2017, 10/2019, 27/2018, 129/2021 и 92/2023

⁴⁰ Службени гласник РС, 55/2013, 101/2017, 27/2018, 6/2020, 52/2021, 129/2021 и 92/2023

⁴¹ Службени гласник РС, 101/2017, 6/2020 и 76/2023

⁴² Службени гласник РС, 18/2010, 55/2013, 27/2018 и 10/2019

⁴³ Службени гласник РС, 22/2009 и 52/2021

⁴⁴ Службени гласник РС, 113/2017, 50/2018, 46/2021, 51/2021, 53/2021, 66/2021, 130/2021, 43/2023, 62/2023, 11/2024 и 79/2024

⁴⁵ Службени гласник РС, 10/2019 и 77/2024

⁴⁶ Службени гласник РС, 21/2020

⁴⁷ Службени гласник РС, 87/2019

⁴⁸ Службени гласник РС — Просветни гласник, 3/2021

⁴⁹ Службени гласник РС — Просветни гласник, 6/2021

⁵⁰ Службени гласник РС, 80/2021

⁵¹ Службени гласник РС — Просветни гласник, 1/2019, 16/2022 и 6/2023

⁵² Службени гласник РС, 80/2021

за остваривање и начин осигурања квалитета и вредновања наставе код куће за ученике основне школе⁵³; Правилник о ближим условима за остваривање и начин осигурања квалитета и вредновање наставе на даљину у основној школи⁵⁴; Правилник о упису ученика у средњу школу⁵⁵; Правилник о ближим условима у поступку доделе јединственог образовног броја (ЈОБ)⁵⁶; Правилник о јединственом информационом систему просвете⁵⁷; Правилник о сталном стручном усавршавању и напредовању у звања наставника, васпитача и стручних сарадника⁵⁸; Правилник о модел-установи⁵⁹; Правилник о ученичким и студентским кредитима и стипендијама⁶⁰; Правилник о ближим условима и стандардима за пружање услуга социјалне заштите⁶¹.

Предузете мере у извештајном периоду

- У извештајном периоду донети су, односно измењени су и допуњени следећи прописи из области образовања и васпитања: Закон о основама система образовања и васпитања⁶²; Закон о основном образовању⁶³; Закон о средњем образовању⁶⁴; Закон о дуалном образовању⁶⁵; Закон о високом образовању⁶⁶; Закон о уџбеницима⁶⁷; Закон о просветној инспекцији⁶⁸; Закон о Националном оквиру квалификација⁶⁹; правилници који уређују финансирање основних, средњих и школа за образовање ученика са сметњама у развоју (препознајући потребу додатног финансирања образовних установа које су стекле статус ресурсног центра); правилници о оцењивању ученика у основној и средњој школи; Правилник о утврђивању испуњености услова за извођење учења кроз рад код послодавца⁷⁰; Правилник о стандардима квалитета рада установе; Правилник о упису ученика у средњу школу⁷¹; Правилник о стандардима образовних постигнућа за крај средњег образовања и васпитања⁷²; Правилник о стандардима образовних постигнућа за крај првог циклуса основног образовања и за крај основног образовања⁷³; Правилник о вредновању квалитета установе⁷⁴; и Правилник о програму обуке и полагању испита за лиценцу за директора установе образовања и васпитања⁷⁵.
- Министарство просвете је у јуну 2023. године формирало интерсекторску Радну групу за унапређивање правног оквира инклузивног образовања. Радна група је на основу анализе правног и стратеш-

⁵³ Службени гласник РС, 109/2020

⁵⁴ Службени гласник РС, 109/2020

⁵⁵ Службени гласник РС, 31/2021, 46/2021, 42/2022

⁵⁶ Службени гласник РС, 81/2019

⁵⁷ Службени гласник РС, 81/2019

⁵⁸ Службени гласник РС, 109/2021

⁵⁹ Службени гласник РС, 10/2019

⁶⁰ Службени гласник РС, 36/2019

⁶¹ Службени гласник РС, 42/2013, 89/2018 и 73/2019

⁶² Службени гласник РС, 88/2017, 27/2018, 10/2019, 6/2020, 129/2021 и 92/2023

⁶³ Службени гласник РС, 55/2013, 101/2017, 10/2019, 27/2018, 129/2021 и 92/2023

⁶⁴ Службени гласник РС, 55/2013, 101/2017, 27/2018, 6/2020, 52/2021, 129/2021 и 92/2023

⁶⁵ Службени гласник РС, 101/2017, 6/2020 и 76/2023

⁶⁶ Службени гласник РС, 88/2017, 73/2018, 27/2018, 67/2019, 6/2020, 11/2021, 67/2021, 67/2021 и 76/2023

⁶⁷ Службени гласник РС, 27/2018, 92/2023

⁶⁸ Службени гласник РС, 7/2018, 129/2021, 76/2023 и 76/2023

⁶⁹ Службени гласник РС, 27/2018, 6/2020, 129/2021 и 76/2023

⁷⁰ Службени гласник РС, 84/2023

⁷¹ Службени гласник РС, 23/2023, 34/2023, 26/2024, 77/2024 и 101/2024

⁷² Службени гласник РС, 103/2024

⁷³ Службени гласник РС, 104/2024

⁷⁴ Службени гласник РС, 10/2019 и 77/2024

⁷⁵ Службени гласник РС, 77/2024

ког оквира припремила 42 препоруке за измене и допуне значајног броја закона и подзаконских аката: Закона о основама система образовања и васпитања и других образовних закона, Закона о социјалној заштити, Закона о финансијској подршци породици са децом, Закона о спречавању дискриминације особа са инвалидитетом, Правилника о додатној образовној, здравственој и социјалној подршци детету, ученику и одраслом, Правилника о ресурсном центру, правилника који уређују финансирање установа образовања и васпитања, Правилника о организацији, нормативима и стандардима рада центра за социјални рад, Правилника о ближим условима и стандардима за пружање услуга социјалне заштите, Правилника о ближим условима и начину остваривања права на финансијску подршку породици са децом и Правилника о ближим упутствима за утврђивање права на индивидуални образовни план, његову примену и вредновање. Препоруке Радне групе су припремљене у форми конкретних предлога измена и допуна чланова у идентификованим законима и подзаконским прописима.

- Сprovedена је и припремљена свеобухватна анализа правног и стратешког оквира инклузивног образовања *Даље унапређење правног и стратешког оквира инклузивног образовања у Републици Србији и усклађивање са међународним стандардима*. Она је укључила анализу различитих закона који уређују ресор образовања, социјалне заштите, здравства, инвалидског и здравственог осигурања, државне управе и локалне самоуправе итд, а који су важни за имплементацију и даљи развој ИО. Анализа је дала детаљно поређење правног и стратешког оквира у односу на кључне стандарде и под-стандарде предвиђене међународним уговорима које је потврдила Република Србија и прихваћеним међународним стандардима у области ИО.
- На основу закључака које је донела Радна група за превенцију насиља у установама образовања и васпитања коју је формирао министар просвете, након мајских догађаја⁷⁶ усвојене су измене и допуне ЗОСОВ-а, Закона о основном образовању и васпитању, Закона о средњем образовању и васпитању, а донети су нови Правилник о обављању друштвено-корисног, односно хуманитарног рада⁷⁷ и Правилник о протоколу поступања у установи у одговору на насиље, злостављање и занемаривање⁷⁸, усаглашен са Општим протоколом за заштиту деце од насиља из 2022. године.

Даљи правци развоја

Последњих година у Србији, у великој мери су реформисани закони и јавне политике у областима релевантним за права деце из осетљивих група, укључујући измене у области образовања и антидискриминације. Важећи правни оквир инклузивног образовања чини развијена мрежа закона и подзаконских прописа, који су успоставили низ права и обавеза усмерених на реализацију инклузивног образовања. Закони у образовању се заснивају на начелима права детета, недискриминације и друштвене укључености, што их у великој мери чини усклађеним са међународним стандардима.

Иако су постигнути значајни резултати на успостављању законског основа за унапређење инклузивног образовања, и даље постоји простор за усаглашавање закона и других прописа између различитих система, као и за њихове даље усаглашавање са прописима ЕУ. У периоду 2022–2024. није било великих законодавних активности, највише због два изборна циклуса који су успорили процесе израде и усвајања

⁷⁶ У мају 2023. године догодила су се два масовна убиства у којима је смртно страдало и рањено више деце и младих — једно које се десило у основној школи у центру Београда, и друго које се десило у насељима Дубона и Мало Орашје.

⁷⁷ Службени гласник РС, 10/2024

⁷⁸ Службени гласник РС, 11/2024

законских аката. Даље законске промене би, према препорукама Радне групе за даље унапређивање правног оквира инклузивног образовања требало да се тичу следећих приоритетних области:

- Област права детета,
- Промена парадигме ка социјалном моделу сметњи у развоју и инвалидитета,
- Принцип најбољег интереса детета,
- Приступ инклузивном образовању за сву децу,
- Додатна образовна подршка,
- Повећање обухвата образовањем на свим нивоима,
- Смањење трошкова образовања које сnose деца, ученици и породице,
- Мере образовне подршке,
- Управљање и финансирање ИО,
- Превенција и заштита од дискриминације и родна равноправност,
- Компетенције запослених у образовању за реализацију ИО.

ФИНАНСИРАЊЕ ИНКЛУЗИВНОГ ОБРАЗОВАЊА

Контекст и напредак остварен до 2021. године

И поред различитих иницијатива за реформу система финансирања у образовању, промене се не одвијају на очекиваном нивоу. Тренутни модел финансирања који је значајан за имплементацију и развој ИО заснива се стриктној секторској и вертикалној подели и претежно се фокусира на финансирање установа, а не програма и услуга. Највећи сегмент финансирања мера додатне подршке преузело је Министарство просвете, иако доста питања излази из оквира овог министарства. Изузев ИРК, као интердисциплинарног механизма у области ИО, не постоји међусекторски приступ управљању, праћењу и финансирању ИО.

Неједнак ниво развоја локалних самоуправа, људских капацитета и финансијских средстава представља изазов у реализацији и финансирању инклузивног образовања. На нивоу локалних самоуправа недостају финансијска средства за пружање додатне подршке, нарочито на нивоу неразвијених општина. Међусекторско финансирање није уведено ни на националном ни на локалном нивоу, што посебно негативно утиче на спровођење инклузивног образовања и васпитања.

Главни показатељи

- Постотак БДП-а који се издваја за образовање: 3,3 (2021)⁷⁹; 3,89 (2018)⁸⁰
- Издвајања за образовање као удео у укупној јавној потрошњи: 9,3% (2018)
- Потрошња на образовање по ученику као удео у БДП по становнику: 18% (2019)
- Укупни расходи за додатну образовну подршку у основном образовању као удео у БДП: 0,035% (2021)⁸¹
- Проценат локалних годишњих буџета који се издваја за предшколско, основно и средње образовање: 19% (2018)

⁷⁹ Европска комисија (2024). Република Србија. Извештај за 2024. годину.

⁸⁰ Светска Банка и УНИЦЕФ (2022). Изградња људског капитала за дугорочни просперитет.

⁸¹ Необјављена анализа — Финансирање додатне подршке за инклузивно основно образовање — стање, недостаци и процена потреба.

Предузете мере у извештајном периоду

Реализована је анализа актуелног финансирања ИО у Србији и креирана је *Студија изводљивости финансирања инклузивног образовања* заснована на анализи ситуације, међународним праксама и проценама финансијских и других ресурса у Србији, са препорукама и могућим моделима финансирања инклузивног образовања. Ова студија је понудила могуће modele финансирања, узимајући у обзир надлежности и одговорности на националном, локалном и школском нивоу, као и изазове који су присутни у овом тренутку када је у питању систем образовања и још специфичније инклузивног образовања у Србији. Модели финансирања праћени су описом потребних финансијских средстава, техничког оквира неопходног за имплементацију, могућих ризика и стратегија за њихово ублажавање. Студија, такође, даје препоруке за стварање ефикасног и квалитетног модела финансирања инклузивног образовања, прилагођеног специфичним потребама Србије. Документ је био предмет широких консултација, укључујући стручно саветовање мултидисциплинарне Техничко-саветодавне групе коју је 2023. године оформило Министарство просвете.

- У извештајном периоду је креирана и студија изводљивости обезбеђивања и финансирања система пружања услуга асистивне технологије (*Национални центар за асистивне технологије и модели финансирања управљања и обезбеђивања асистивне технологије у Републици Србији — Студија изводљивости*). У оквиру студије анализирана су два модела за финансирање асистивне технологије, један који подразумева успостављање националног центра за асистивне технологије (НЦАТ), и други модел, без НЦАТ-а који укључује поједине измене постојећег модела финансирања.
- 2023. године у два наврата је мењан Правилник о критеријумима и стандардима за финансирање установе која обавља делатност основног и средњег образовања и васпитања ученика са сметњама у развоју⁸², а исте године измењен је Правилник о критеријумима и стандардима за финансирање установе која обавља делатност средњег образовања и васпитања⁸³ и усвојен Правилник о критеријумима и стандардима за финансирање установе која обавља делатност основног образовања и васпитања⁸⁴. Измене су узеле у обзир специфичност школа које су стекле статус ресурсног центра, те да цена услуга обухвата и средства за финансирање рада ангажованих на пословима ресурсног центра, а која се обезбеђују из буџета Републике Србије.
- Осамнаест процената ученика основних школа је обухваћено националним програмом „Бесплатни уџбеници”.

Даљи правци развоја

У документу Модел унапређеног финансирања инклузивног образовања, који је заснован на анализи ситуације, међународним праксама и проценама финансијских и других ресурса у Србији, изнесене су препоруке и могући модели финансирања инклузивног образовања. Понуђене су опције за развој најприкладнијег модела финансирања инклузивног образовања, који ће допринети унапређивању ефикасности, отворености и праведности образовања. Реч је о два стратешка правца:

Унапређивање ефикасности постојећег система инклузивног образовања с циљем повећања његовог утицаја. Применом стратегије ефикасности могу се постићи бољи исходи у инклузивном образовању

⁸² Службени гласник РС, 3/2016, 45/2018, 49/2023 и 73/2023

⁸³ Службени гласник РС, 72/2015, 84/2015, 73/2016, 45/2018, 106/2020, 115/2020, 93/2022 и 71/2023

⁸⁴ Службени гласник РС, 71/2023

уз исти ниво финансирања. То би се постигло ефикаснијом применом већ успостављених механизма и инструмената подршке. Овај приступ подразумева унапређење система праћења и извештавања, јачање капацитета кључних актера, побољшање сарадње међу надлежним институцијама, оптимизацију финансирања, као и усклађивање прописа и спровођење кључних интервенција. Додатно, потребно је побољшати координацију и имплементацију актуелних механизма и програма. На овај начин се спроводи оптимизација функционисања постојећих решења кроз принцип „виши квалитет уз исте ресурсе“.

Увођење нових механизма финансирања инклузивног образовања који ће омогућити финансирање специфичних потреба у систему инклузивног образовања, посебно у ситуацијама када је тешко централизовано проценити потребе свих ученика. Ова промена је у складу са Стратегијом развоја образовања и обухвата покретање три нова финансијска механизма:

- Увођење наменских трансфера за инклузивно образовање за јединице локалне самоуправе, у складу са одредбама Стратегије развоја образовања.
- Успостављање система грантова за инклузивне школе, који би се додељивали редовним школама за активности које унапређују квалитет образовања за сву децу, у складу са препорукама Стратегије за развој образовања и добрим праксама у ЕУ. Ови грантови ће подржавати иновативне активности и јачање капацитета унутар школа, као и подстицати сарадњу међу школама како би се размењивале добре праксе и увеле нове методе рада у систем инклузивног образовања.
- Успостављање фонда за финансирање приступачности школских објеката. Овај фонд би омогућио системску имплементацију стандарда приступачности, у складу са Законом о планирању и изградњи и спровођење препорука Стратегије развоја образовања, која предвиђа „мере за интегрисање питања приступачности у све нивое образовања“.

ИНСТИТУЦИОНАЛНИ КАПАЦИТЕТИ И МЕХАНИЗМИ

Контекст и напредак остварен до 2021. године

Од почетка увођења инклузивног образовања од 2009. године до 2021. године континуирано је рађено на изградњи институционалних капацитета за инклузивно образовање у сарадњи са међународним и домаћим институцијама и организацијама цивилног друштва. И поред тога, капацитети постојећих институција нису довољни, постоји мањак стручних кадрова, а мандат и делокруг рада Одсека за људска и мањинска права (МП — раније Група за образовање мањина, социјалну инклузију и заштиту од насиља и дискриминације) се повећава у складу са потребама, али није праћен повећањем броја запослених. Иако су препознати као значајан ресурс за иницирање, координацију и праћење инклузивног образовања, финансирање рада јединице за прикупљање и анализу података (МП) и Одсека за људска и мањинска права у образовању и даље се ослања на пројектно финансирање, што доводи у питање одрживост тако постављеног механизма.

Рад успостављених савета и међусекторских тела је изузетно значајан као предуслов за координацију рада различитих сектора, те за унапређење и усклађивање законског оквира, али и за примену и праћење ефеката мера које се реализују. Међутим, рад ових тела не одвија се у континуитету, а често нема јасног дефинисања наредних корака и праћења испуњавања постављених циљева.

Тим за социјално укључивање и смањење сиромаштва (СИПРУ) био је претходних година значајан ресурс за унапређивање и праћење социјалне укључености осетљивих група у све сегменте друштва. Међутим, након 12 година рада, СИПРУ је престао са радом децембра 2021. године.

У оквиру различитих развојних пројеката формиране су мреже ментора и саветника — спољних сарадника, које пружају вредну подршку запосленима у образовању и доприносе развоју пракси хоризонталног учења. Међутим, упркос препознатом значају њиховог ангажовања, њихов положај и улога нису трајно и системски уређени у оквиру постојећих институционалних оквира. Од септембра 2019. МП је ангажовало 74 саветника спољна сарадника за заштиту од насиља у школама, 37 за инклузивно образовање и 24 за образовање на језицима националних мањина.

У извештајном периоду је настављен процес трансформације улоге школа за образовање ученика са сметњама у развоју. Ради се на успостављању функционалног механизма подршке ученицима, школама, наставницима и родитељима, кроз ресурсне центре.

Предузете мере у извештајном периоду

- Одсек за људска и мањинска права у образовању Министарства просвете и у делу овог извештајног периода представљао је кључни институционални капацитет за одржавање високе позиције ИО на листи приоритета министарства. Одсек је обезбеђивао подршку представницима школских тимова, наставницима, стручним сарадницима и родитељима у области ИО. Поред консултативне подршке, Одсек је развио и/или обезбедио акредитацију више програма обуке из области ИО, и развио/учествовао у изради више правних аката. Одсек је одржавао консултативне сесије са установама са статусом ресурсног центра и школама кандидатима за статус модел установе за инклузивно образовање. У сарадњи са ЗУОВ, Одсек је подржао обучавање будућих педагошких асистената за децу са сметњама у развоју, као и низ обука просветних радника, укључујући и обуке о превенцији осипања, обуке интерресорних комисија, обуке о превенцији дискриминације и насиља. Одсек је подржао и израду планова кризне интервенције, након трагичних догађаја у мају 2023. године.
- Новом систематизацијом радних места у Министарству просвете усвојеном у октобру 2024. године⁸⁵, Сектор за унапређивање људских и мањинских права је подељен и унутар новог Сектора за превенцију и заштиту од насиља и инклузију осетљивих група преузети су послови и ИО, чиме су институционални капацитети МП за координацију и праћење ИО значајно унапређени. Током извештајног периода, Сектор (ранији Одсек) пружио је 2.460 услуга: 575 у школској 2021/2022 години, 978 у 2022/2023 школској години, 721 услугу у школској 2023/2024 години и 186 у првом полугодишту школске 2024/2025. године.
- У извештајном периоду 13 установа образовања и васпитања у Републици Србији је, у складу са Правилником о реурсном центру⁸⁶, стекло статус ресурсног центра. То су следеће школе: Основна школа за образовање ученика са сметњама у развоју „Миодраг В. Матић“, Ужице; Основна школа „Бранко Пешић“, Београд; Основна школа „6. октобар“, Кикинда; Школа за основно и средње образовање „Мара Мандић“, Панчево; Школа за основно и средње образовање „Милан Петровић“ са домом ученика, Нови Сад; Школа за основно и средње образовање са домом „Вук Караџић“, Сомбор; Школа за ученике оштећеног вида „Вељко Рамадановић“, Београд; Школа за основно и средње образовање „Вукашин Марковић“, Крагујевац; Школа са домом за ученике оштећеног слуха и говора „11. мај“, Јагодина; Школа за основно и средње образовање са домом ученика „Бубањ“, Ниш; Школа за образовање ученика са сметњама у развоју „Радивој Поповић“, Београд, Земун; Школа за образовање ученика са сметњама у развоју „Др Светомир Бојанин“ Суботица; Школа за образовање ученика са сметњама у развоју „Косовски божур“ Косовска Митровица. Пет центара је опремљено средствима асистивне технологије и постала су чворишта асистивне технологије.
- Свим ресурсним центрима обезбеђена је циљана подршка за развој функција и пракси, кроз програм изградње капацитета запослених, грантове, као и подршку и помоћ у изради протокола, процедура и механизма за пружање подршке корисницима (деци, породицама, наставницима и школама) и пружање и управљање асистивном технологијом (АТ). Ресурсни центри су изменили своје интерне правне и планске акте како би одговорили на своје нове функције, циљеве, мисију и активности. Развијен је и скуп процедура и протокола за спровођење функција РЦ-а, укључујући обрасце за документовање РЦ активности. Започето је са применом протокола, процедура и образаца у свих 13 РЦ.

⁸⁵ Правилником о изменама и допунама Правилника о унутрашњем уређењу и систематизацији радних места у Министарству просвете.

⁸⁶ Службени гласник РС, 80/2021

Табела 14. Ресурсни центри и пружена подршка

	2021/2022 и раније	2022/2023	2023/2024	2024/2025
Број ресурсних центара	/	10	13	13
Број ученика којима је пружена подршка ресурсних центара	/	1290	1304	1413
Број установа којима је пружена подршка ресурсних центара	/	166	178	210

Извор: Министарство просвете и УНИЦЕФ

- Пет ресурсних центара постала су чворишта асистивне технологије (РЦ 'Миодраг В. Матић', Ужице, РЦ 'Мара Мандић', Панчево, РЦ 'Милан Петровић', Нови Сад, РЦ 'Букашин Марковић', Крагујевац, и РЦ 'Бубањ', Ниш). Укупно је овим ресурсним центрима додељено 3.694 АТ производа кроз два циклуса набавке, која укључује АТ за комуникацију, мобилност, приступ дигиталним технологијама, визуелне баријере, и софтвере. Ових пет РЦ су се фокусирали на пружање подршке школама и запосленима у школама у разрешавању сложених образовних ситуација; процену потреба за АТ и обезбеђивање АТ ученицима којима је потребна ради коришћења у школама које похађају; јачање капацитета запослених који раде на пословима РЦ; јачање капацитета редовних школа и локалних заједница у вези са услугама РЦ и АТ; и промоцију РЦ и његових функција за ИО. Преко 1.300 деце са сметњама у развоју добило је на коришћење нискотехнолошку или високотехнолошку АТ, кроз механизам уступања од стране ових пет ресурсних центара (Табела 15).

Табела 15. Подршка пружена од стране пет ресурсних центара, 2023/2024 и 2024/2025⁸⁷

	Панчево	Ниш	Нови Сад	Ужице	Крагујевац	Укупно
Број школа којима је пружена подршка	25	27	25	25	48	150
Број ученика којима је пружена подршка	245	328	179	316	200	1317
Број ученика који су процењени добили АТ	114	383	199	431	226	1353
Број запослених у школама обухваћених подршком	260	188	612	230	300	1595
Број родитеља обухваћених подршком	100	84	100	200	156	640

Извор: Министарство просвете и УНИЦЕФ

⁸⁷ Подаци се односе за период до 31. 12. 2024. године, а не за целу школску годину.

- РЦ „Бранко Пешић” добио је циљану подршку како би одговорио на потребе установа образовања и васпитања, ученика и породице, у вези са образовањем ученика избеглица и миграната и најмаргинализованије деце. Статус РЦ је овој установи образовања и васпитања додељен због стручности, искуства и добре праксе подршке редовним школама за упис деце у покрету и најмаргинализованије деце, за прелазак са образовања одраслих на редовно образовање, као и за подршку у превазилажењу језичке баријере за децу која не говоре језик наставе и учења. Овај ресурсни центар пружао је подршку у 14 школа, те је подршку остварило 194 деце, 343 наставника и стручних сарадника, и 168 родитеља.
- За представнике РЦ организован је програм јачања капацитета, који је укључио три обуке (основну и две напредне) и различите облике менторске подршке (за процену потреба ученика за АТ и уступање АТ; документовање; и пружање стручне подршке установама и запосленима. Укупно 490 представника из 13 РЦ су учествовала у обукама, а 10 ресурсних центара добило је менторску подршку. У априлу 2024. године организована је студијска посета Болоњи (Италија) према програму Регионалног АТ центра у Болоњи, за координаторе девет ресурсних центара, тренере/менторе РЦ, представнике МП и ЗВКОВ-а.
- Каталог асистивне технологије развијен је као онлајн каталог, на веб платформи са другим релевантним садржајем о подршци РЦ, АТ решењима и базом знања за професионалце, наставнике, васпитаче, родитеље, и породице, која се налази на платформи Завода за унапређење образовања и васпитања (ЗУОВ-а). Ажурирани Каталог АТ садржи АТ средства категорисана по области за коју је средство најкорисније или у којој доноси највеће предности: превазилажење препрека за учење, визуелних препрека, информативних и комуникационих препрека, препрека у приступу ИКТ, препрека у кретању, позиционирању и седењу, апликације и софтвер и дигитални алати, АТ за разоноду и рекреацију, итд. Свако средство АТ има кратко објашњење функционалности, циља, индикација и предности.
- У оквиру програма обезбеђивања бесплатних уџбеника, поред стандардних, обезбеђују се у прилагођени уџбеници ученицима са сметњама у развоју и инвалидитетом, који се образују по индивидуалном образовном плану, а потребни су им прилагођени уџбеници. Новина је да су од школске 2022/2023. године обезбеђени и прилагођени уџбеници у електронском формату са видео садржајима на српском знаковном језику за ученике оштећеног слуха — реч је о букварима и читанкама за први и други разред основне школе.

Табела 16. Број обезбеђених бесплатних прилагођених уџбеника

	2021/2022	2022/2023	2023/2024
Број прилагођених уџбеника	2.622	2.593	2.307

- Шест установа образовања и васпитања је подржано да унапреде праксу како би након стицања статуса радиле као модел установе за инклузивно образовање и васпитање — то су Основна школа „8. октобар”, Власотинце, Основна школа „Свети Сава”, Београд — Врчин, Основна и средња школа са домом ученика „Петро Кузмјак” Руски Крстур, Основна школа „Коста Трифковић” Нови Сад, Основна школа „Јован Јовановић Змај” Свилајнац и Биотехнолошка школа „Шуматовац”, Алексинац.
- Реализована је интензивна обука за школе-кандидате за статус модел установе кроз следеће обуке или програме хоризонталне размене:
 - „Лидерство за иновативно инклузивно образовање”,
 - „Развијање иновативне инклузивне праксе кроз колаборативно акционо истраживање”,

- „Од визије до иновативне инклузивне праксе“,
- „Ваннаставне активности по мери ученика“,
- „Подржати и бити подржан“,
- „Круг пријатеља — вршњачка подршка деци и младима“,
- Модуле програма јачања капацитета наставника „Наставници као носиоци квалитетног образовања за сву децу“ и „Активности за подршку свим ученицима — диференцијација наставе“.

Сви програми обуке акредитовани су и налазе се на листи обука од јавног значаја. Укупно, 97% свих запослених у шест школа-кандидата за статус модел установе било је укључено у различите програме изградње капацитета. Школама кандидатима пружена је и менторска подршка у више области, попут стратешког планирања и ревизије школских развојних планова, спровођење колаборативног акционог истраживања. У извештајном периоду, све школе кандидати за статус модел установе организовале су вебинаре и хоризонталне размене са другим школама — кроз 12 вебинара са 565 учесника из 237 школа и кроз 12 хоризонталних размена са 247 учесника из 55 школа. У децембру 2024. године све школе поднеле су захтев за стицање статуса модел установе.

- Министарство просвете доприноси унапређивању доступности и квалитета образовања и кроз ангажовање већег броја саветника-спољних сарадника. У школској 2024/2025. години ангажован је 41 саветник за инклузивно образовање, за заштиту од насиља 66, за образовање на језицима националних мањина 21 саветник, за демократску културу 20 саветника и 25 саветника у области предшколског васпитања и образовања.
- Саветници-спољни сарадници и просветни саветници из одговарајућих школских управа пружали су циљану интензивну подршку школама идентификованим путем спољашњег вредновања и праћења као школа којима је била потребна подршка у погледу стандарда квалитета који су релевантни за ИО. Тимови који се састоје од саветника-спољног сарадника и просветног саветника пружају подршку школама у различитим захтевним ситуацијама у вези са ИО, која укључује иницијалну процену, израду плана интензивне подршке, пружање подршке и вредновање ефеката и резултата пружене подршке. У претходне две године подршку је пружало 69 саветника-спољних сарадника и 42 просветна саветника из свих школских управа. У извештајном периоду, 206 установа образовања и васпитања је добило овај облик интензивне подршке (149 основних школа, 44 средње школе, три школе за образовање ученика са сметњама у развоју, и 10 предшколских установа).
- Саветницима спољним сарадницима омогућена је и изградња капацитета: основна онлајн обука „Оснаживање саветника-спољних сарадника за подршку образовно васпитним установама у областима образовања на језицима националних мањина и инклузивног образовања“, напредни програм обуке „Од вођења случаја до одрживе инклузивне праксе у образовној институцији“, учешће у модуларном програму обуке о инклузивној педагогији (модул 1 „Наставници као носиоци квалитетног образовања за сву децу“ и модул 2 „Активности за подршку свим ученицима — диференцијација наставе“), као и хоризонталне размене инспиративних пракси и учења у сарадњи са колегама, организоване у Београду и Нишу, уз учешће 128 саветника спољног сарадника.
- Министарство просвете било је домаћин редовном заседању Агенције за посебне потребе и инклузивно образовање уз учешће 60 представника из свих европских земаља.
- У извештајном периоду релизована је обука за представнике националних савета националних мањина (40 учесника) са циљем јачања њихових компетенција за рад на питањима из области образовања на језицима националних мањина (уџбеници, програми наставе и учења, формирање одељења и др.).

Даљи правци развоја

У извештајном периоду успостављено је 13 ресурсних центара са циљем да пружају делотворну, професионалну и правовремену подршку редовним школама за примену политика и пракси ИО и истовремено је повећан приступ одговарајућој АТ за децу са сметњама у развоју и инвалидитетом. По први пут је у систем уведен механизам обезбеђивања асистивне технологије преко ресурсних центара који су у последње две године укључили у подршку преко 4.000 ученика основних и средњих школа. Развијени су протоколи и процедуре које обухватају процену потреба ученика за асистивним технологијама, управљање оптималних технологија са идентификованим потребама, као и обезбеђивање и управљање тим технологијама. У наредном периоду потребно је наставити са изградњом капацитета РЦ и осигурати одрживост функција и праксе РЦ.

Шест школа кандидата за стицање статуса модел установе је оспособљено да раде као модел установе за ИО и развијају иновативну инклузивну праксу и спроводе хоризонтално учење између запослених из других установа образовања и васпитања. Будући развој на овом пољу односи се даљи развој модел установа, њихове улоге у стручном усавршавању и одрживог облика финансирања.

Мрежа саветника спољних сарадника (и просветних саветника) додатно је оснажена (кроз обуку и менторство) да подржи актере у школама да решавају изазовне ситуације и успешније примењују приступе и праксе ИО. Неопходно је осигурати даљу подршку координацији саветника спољних сарадника у њиховим активностима интензивне подршке ИО у образовним установама, у сарадњи са просветним саветницима.

КАПАЦИТЕТИ И МЕХАНИЗМИ НА ЛОКАЛНОМ НИВОУ

Контекст и напредак остварен до 2021. године

Стратешко планирање на локалном нивоу у области образовне и социјалне инклузије и даље није довољно развијено. На нивоу локалних самоуправа недостаје систематизовано радно место и стручни кадар који ће се бавити питањима образовне и социјалне инклузије. Одељење за друштвене делатности и сличне службе често немају довољно запослених, кадрови нису стручни за област образовања, социјалне инклузије и социјалне политике, нема довољно међусекторских интервенција, ни образовање генерално ни инклузивно образовање не виде се као приоритет. Осим тога уочљива је ограничена понуда могућих облика подршке: неразвијене услуге социјалне заштите на локалном нивоу, недовољан број личних пратилаца, те мала буџетска средства која могу да се издвоје за бројне потребе које се формулишу у индивидуалним плановима подршке, поготову у значајном броју мање развијених локалних самоуправа.

Један од изазова на локалном нивоу представља недостатак поузданих и усаглашених евиденција у различитим секторима, као и недостатак података о деци из различитих осетљивих група, што онемогућава планирање политика и мера заснованих на подацима које су циљано усмерене на подршку осетљивим групама.

На нивоу јединица локалне самоуправе изостаје међусекторско планирање и обезбеђивање подршке деци из осетљивих група или квалитет те подршке није задовољавајући, а сарадња међу установама није јасно дефинисана. Иако су у неким општинама формирана међусекторска тела која се баве унапређењем образовне и социјалне инклузије, та тела су често формирана кроз пројекте и нема континуитета у њиховом раду.

У процесу развоја инклузивног образовања и социјалне инклузије интерресорне комисије (ИРК) представљају један од кључних механизма за остваривање начела једнаких шанси. У Србији 2021. године активно ради 139 ИРК. Њихов главни задатак је да процене потребе и обједине подршку из система образовања, здравља и социјалне заштите, како би се уклониле препреке за укључивање и учешће деце, ученика и одраслих у образовању и друштвеном животу заједнице. Реализовано је више пројеката чији је циљ био унапређивање компетенција чланова ИРК, али и даље не постоји обавезујући програм обуке.

Поред центара за социјални рад (чији ресурси, пре свега људски, нису довољни да би се адекватно бавили питањима релевантним за остваривање инклузивног образовања), многе локалне самоуправе имају и друге механизме за остваривање стратешких мера на локалном нивоу. Када је реч о домену укључености ромске заједнице важан ресурс чине локални координатори за ромска питања (77 координатора), мобилни тимови за инклузију Рома (50 тимова) и здравствени медијатори (75 медијатора).

Предузете мере у извештајном периоду

- У извештајном периоду, интензивна подршка је пружена за 20 јединица локалне самоуправе, кроз програм јачања капацитета, менторску подршку, грантове, и подршку за развој локалних инклузивних политика и кампања за промоцију ИО. Реч је о следећим локалним самоуправама: Алексинац, Бечеј, Бела Црква, Бујановац, Горњи Милановац, Жабал, Књажевац, Нови Бечеј, Обреновац, Осечина, Петровац на Млави, Пожега, Прокупље, Рашка, Суботица, Сурдулица, Свилајнац, Топола, Трстеник, Тутин.
- Свих 20 ЈЛС успоставило је локалне мреже за ИО као формалнија тела, придружена или управи ЈЛС или већу ЈЛС, овлашћена за иницирање предлога локалних јавних политика, акционих планова, мера за унапређење ИО, иницирање прикупљања свих релевантних података за праћење ИО и размену података између свих заинтересованих страна, координацију свих локалних ресурса и институција у активности мреже за ИО. Мреже/тела за ИО имају задатак да покрену промоцију ИО како би подигле свест професионалаца и шире јавности о значају и вредностима инклузивног образовања, као и да лобирају и залажу се за успостављање служби подршке и програма у унапређењу ИО за децу из осетљивих група. Хоризонтална размена и остали облици подршке за 20 ЈЛС и 20 локалних тела за ИО послужило је за успостављање Мреже ЈЛС за ИО.
- У овим ЈЛС усвојена су документа јавних, односно локалних политика релевантних са становишта инклузивног образовања, а која су развијена било кроз унапређење постојећих политика или развој нових политика. Мере за развој ИО су укључене у финансијске планове и буџете за 2025. годину.
- У овим ЈЛС су, такође, реализоване кампање за промоцију ИО — кроз промоцију новог бренда ИО (лого, слоган, слова, Буквар инклузивног образовања) и догађаје којима се поручивало да је ИО од виталног значаја за сваку заједницу и потврђивала посвећеност националних и локалних актера реализацији и даљем развоју ИО.
- Програм изградње капацитета за ЈЛС развијен је као мултидисциплинарни програм, с циљем повећања капацитета на локалном нивоу за праћење ИО, доношење политика на основу доказа, стратешко планирање ИО, развој локалних инклузивних политика, десегрегацију и додатну подршку деци којој је потребна. Програм изградње капацитета намењен је професионалцима у 20 општина и градова, из различитих система (образовање, социјална заштита и здравство), као и професионалцима из локалних управа, цивилног друштва (пружаоци услуга и удружења родитеља), укључујући представнике различитих локалних механизма као што су ИРК, Комисија за родну равноправност, Мобилни тим за социјално укључивање Рома, координатор за ромска питања, здравствене медијаторке, локални омбудсмани.
- Програм изградње капацитета укључио је модуларну обуку праћену менторском подршком, као и хоризонталну размену и узајамну процену и подршку колега једнаких по статусу. Програм изградње капацитета обухвата следеће модуле: Успостављање локалних мрежа за ИО; Процена потреба за програмима и услугама у циљу развоја инклузивног образовања; Интерсекторска сарадња и координација у унапређивању инклузивног образовања на локалном нивоу; Холистички приступ даљем развоју инклузивног образовања на локалном нивоу, са фокусом на мере додатне подршке. Поред тога, организоване су хоризонталне размене које су укључиле радионице о раду локалних интерсекторских тела за инклузивно образовање (мреже за ИО), имплементацију Оквира за праћење ИО на локалном нивоу, и развој локалних инклузивних политика. Хоризонталне размене укључиле су 40 представника из 20 ЈЛС и 10 просветних саветника, тренере и менторе ЈЛС, и представнике МП и УНИЦЕФ-а. Пружена је и менторска подршка како би се додатно разрадиле предложене активности и развили механизме планирања, имплементације и праћења.

- У Републици Србији у 2024. години функционише 160 интерресорних комисија (ИРК). У извештајном периоду рађено је на јачању капацитета ИРК за подршку инклузивном образовању. Развијен је програм обуке „Унапређење капацитета Интерресорних комисија у реализацији поступка процене потреба за додатном подршком детету, ученику и одраслом“, са фокусом на питања из оквира мандата ИРК, концепт инклузивног образовања и социјалне инклузије, антидискриминаторне политике и холистички приступ у процени потреба и пружању подршке детету/ученику и одраслом у напредовању и досезању пуне друштвене укључености. Укупно 509 чланова из 159 ИРК (одукупно 160 у Србији) учествовало је у обукама.
- Током извештајног периода, развијен је програм обуке за ИРК о ресурсним центрима и АТ. Програм обуке фокусира се на услуге РЦ и обезбеђивање АТ ради пуне подршке имплементацији принципа инклузивног образовања. Обуке су реализоване током маја и јуна, обухватајући 295 чланова 143 ИРК.
- Министарство просвете је кроз пројекат Инклузивно предшколско васпитање и образовање финансирало изградњу нових, доградњу и опремање 23 објекта у 22 ЈЛС као и реновирање, адаптацију, преаману и опремање 400 соба у скоро 160 ЈСЛ чиме ће по завршетку пројекта бити обезбеђено 11.000 нових места у систему ПВО. У оквиру грант програма издвојено је скоро 197 милиона динара за реализацију пројекта ЈЛС. Из ових средстава финансирани су локални пројекти усмерени на унапређење интеграције породица и деце из осетљивих група. 4.500 деце из осетљивих група укључено је у систем ПВО кроз полудневни програм или похађа флексибилне програме (2 до 3 пута недељно); преко 50 васпитних група формираних у склопу Грант програма наставиће са радом након завршетка пројекта.

Даљи правци развоја

У извештајном периоду оснажени су капацитети чланова интерресорних комисија у Србији, као и професионалаца из образовно-васпитних, социјалних и здравствених система у 20 ЈЛС у области десегрегације, ИО, пружања додатне подршке ученицима и спречавања осипања. Професионалци у ових 20 ЈЛС су оспособљени за развој локалних инклузивних политика и праћење ИО, а на основу измењеног Оквира за праћење ИО. Упутно је праћење и подршка локалним активностима и активностима локалних мрежа ИО, као и подршка успостављању Мреже ЈЛС за ИО и њеним активностима.

Треба наставити са активностима усмереним на акредитацију обука за интерресорне комисије и јединице локалне самоуправе, и успостављање обавезности обука нових чланова ИРК, имајући у виду висок ниво флукуације чланова и дискрепанце у њиховим компетенцијама.

Важно је да се, у складу са препорукама интерсекторске Радне групе за унапређивање правног оквира инклузивног образовања, предузму кораци у правцу успостављања националног Интерресорног тела које би било задужено за координацију, праћење и уједначавање рада и надзор над радом интерресорних комисија, као и значајне надлежности у вези са применом прописа, праћењем, прикупљањем података, пружањем подршке у вези са обезбеђивањем додатне образовне подршке и радом ИРК.

КАПАЦИТЕТИ И МЕХАНИЗМИ НА НИВОУ ОБРАЗОВНИХ УСТАНОВА

Контекст и напредак остварен до 2021. године

Тимови који се формирају на нивоу образовних установа представљају значајан ресурс за унапређивање и праћење реализације инклузивног образовања (тим за инклузивно образовање, тим за додатну подршку детету/ученику, тим за заштиту од насиља и дискриминације и тим за обезбеђивање квалитета и развој установе). Тимови обављају широк дијапазон активности и често исти запослени у образовној установи учествују у раду више тимова (нарочито стручни сарадници), што може да представља значајно додатно оптерећење у њиховом раду.

У школској 2020/2021. години укупно је ангажовано 260 педагошких асистената (ПА) за подршку ученицима ромске националности — 219 ПА који су ангажовани у основним школама и предшколским установама финансира се из републичког буџета, док се 41 асистент финансирао из буџета локалних самоуправа. Иако је постигнут значајни напредак у погледу броја и професионализације рада педагошких асистената, изазове и даље представљају недовољан број ПА у односу на потребе система, кашњење са почетком ангажовања ПА за пружање подршке ученицима са сметњама у развоју, недовољно дефинисан радни статус и систем професионалног усавршавања. Усвајањем Правилника о педагошком и андрагошком асистенту створени су услови за наставак рада на ширењу мреже педагошких асистената.

Предузете мере у извештајном периоду

- Министарство просвете је за последње 4 школске године (од 2021/22) ангажовало нових 55 педагошких асистената за децу и ученике ромске националности. Укупан број ових ПА у 2024. години износи 280 који су ангажовани у 238 основних школа, 10 средњих школа и 32 предшколске установе.
- За све ПА обезбеђено је похађање бесплатне обуке на даљину (финансиране из буџета Министарства просвете) „Обука за педагошког асистента за децу и ученике ромске националности којима је потребна подршка у образовању“. Обука се налази на Националном образовном порталу и доступна је и за све ПА у моменту ангажовања.
- Такође, у оквиру пројекта „Премошћавање дигиталног јаза за најугроженију децу у Србији“ који су реализовали Министарство просвете и УНИЦЕФ уз финансијску подршку Европске уније, 209 педагошких асистената широм Србије похађало је 12-дневну обуку усмерену на јачање својих педагошких и психолошких компетенција и како да те компетенције примене како у непосредном, тако и у дигиталном окружењу. У оквиру истог пројекта, 250 педагошких асистената добило је лаптоп на коришћење за потребе комуникације и педагошког рада са ученицима.

- У 2023. години у обуку за ПА за подршку ученицима са сметњама у развоју и инвалидитетом је било укључено 306 полазника, а у 2024. години 227. На онлајн обуку за подршку ученицима у коришћењу знаковног језика било је укључено 160 ПА, а за подршку ученицима који користе Брајево писмо 157 полазника.
- Педагошки асистенти за подршку ученицима са сметњама у развоју и инвалидитетом још увек нису ангажовани, с обзиром на то да је потребно изменити одређене прописе радно-правног карактера. Истовремено, повећана је потражња за услугом лични пратилац детета, чија доступност је значајно повећана последњих година — према подацима из 2023. године ова услуга је доступна за 3.900 деце.
- Министарство просвете је крајем 2024. године ставило на јавну расправу Закон о изменама и допунама ЗОСОВ-а (као и законе о изменама и допунама других просветних закона), којим је, између осталог, предвиђено оснивање тима школе за професионалну оријентацију ученика у основној школи, односно тим за каријерно вођење и саветовање у средњој школи.
- Нови Правилник о протоколу поступања у установи у одговору на насиље, злостављање и занемаривање, усвојен 2024. године, садржи у односу на претходни правилник, нове одредбе о поступању у установе у одговору на кризни догађај. Одредбе овог правилника обавезују школу да, као обавезни део тима за заштиту од дискриминације, насиља, злостављања и занемаривања, формирају тим за кризне догађаје. Истовремено, Правилник је прописао конкретне кораке тима за кризне догађаје и установе у целини у кризној ситуацији, који укључују и благовремено информисање, сарадњу са унутрашњом и спољашњом заштитном мрежом, и психосоцијалну подршку деци, ученицима и запосленима.
- Са циљем да прати, планира и даље унапређује приступачност у образовном систему, МП је кроз ЈИСП прикупило и обрадило податке о приступачности прилаза, приступачности улаза, кретању унутар објекта, приступачности тоалета и лифтова и приступачности комуникација и информација. У доњој табели приказани су подаци прикупљени на преко 90% установа које су унеле одговарајуће податке 2023. године.

Табела 17. Приступачност објеката образовно-васпитних установа (%)

Објекти Ниво образовања	Предшколске установе	Основне школе	Средње школе
Приступачност прилаза објекту од главног пешачког тока до улаза	86	82	85
Приступачност улаза у објекат	79	75	84
Приступачност кретања кроз ходник	89	86	84
Постоји бар један приступачан тоалет	56	50	54
Бар један лифт који испуњава услове приступачности	41	41	65
Број објеката у којима је више од 10% просторија приступачно	60	69	68

Извор: Министарство просвете

Даљи правци развоја

У извештајном периоду педагошким асистентима за децу и ученике ромске националности омогућене су обуке и прилике за хоризонталну размену. Педагошки асистенти за децу са сметњама у развоју још увек нису ангажовани у образовним установама, због потребе да се усагласе одговарајући прописи. Развој модела њиховог рада треба да буде постепен, уз редовно праћење и уз детаљне консултације са искусним практичарима из образовног система, како би се ова подршка успоставила тамо где је најпотребнија и на најефикаснији начин. Препоручује се развијање различитих модела ангажовања ПА у зависности од специфичних потреба ЈЛС и школа.

Повећање броја тимова у установи (према новим прописима обавезно је постојање и тима за кризне догађаје) повећава обим надлежности и послова одређених запослених у установи, пре свега стручних сарадника, због чега је потребно повећање броја стручних сарадника у установама, а свакако у правцу примене већ донетих прописа којим се смањује број потребних одељења за ангажовање стручних сарадника.

ИНИЦИЈАЛНО ОБРАЗОВАЊЕ НАСТАВНИКА

Контекст и напредак остварен до 2021. године

Осигурање квалитета високошколских програма за иницијално образовање наставника спроводи се на националном нивоу, првенствено кроз процес акредитације студијских програма. Ови стандарди, међутим, постављају опште одреднице квалитета које не успевају да на одговарајући начин процене специфичне карактеристике релевантне за образовање наставника, укључујући компетенције наставника за инклузивно образовање.

Анализе (ОЕЦД и УНИЦЕФ) показују да постоје одређени изазови у вези са програмима иницијалног образовања наставника. Многи предметни наставници почињу да раде у настави иако нису остварили потребних 30 ЕСПБ бодова из педагогије, психологије и методике наставе, нити су стекли искуство у учioniци у оквиру студентске праксе. Садржај који се обрађује на факултетима често није усклађен са новим програмима наставе и учења усмереним на исходе и развијање компетенција ученика, а непостојање стандарда квалитета у погледу садржаја иницијалног образовања и сертификаковања наставника такође доприноси хетерогености програма и универзитета.

Тематска радна група за образовање наставника, формирана у оквиру учешћа Србије у Отвореном методу координације у образовању Европске уније, припремила је предлог допуне стандарда за акредитацију студијских програма првог и другог нивоа високог образовања за поље Образовање наставника, као и документ Стандард квалификације — струковни васпитач. Министарство просвете је 2019. године оформило Радну групу за унапређење иницијалног образовања васпитача и наставника, која ради на развијању стандарда квалификација васпитача и наставника, а ослања се и на наведене допуне стандарда.

Предузете мере у извештајном периоду

- У оквиру пројекта „Учимо сви заједно“ два факултета (Факултет за образовање учитеља и васпитача у Београду, и Филозофски факултет у Нишу) су уз подршку УНИЦЕФ-а и МП развили и применили алат за самопроцену курикулума. На основу прикупљених података израђене су анализе студијских програма које су резултирале у закључцима и препорукама за унапређење курикулума у изабраним предметима.
- Сprovedено је истраживање о самопроцени наставника о стицању компетенција за инклузивно образовање. Кроз примену упитника и скале самоефикасности за спровођење инклузивне праксе, 209 наставника проценило је допринос иницијалног образовања, радног искуства и стручног усавршавања припреми за рад у инклузивном образовању. Као најмањи допринос компетенцијама за инклузивно образовање наставници су проценили своје иницијално образовање, а у знатно већој мери радно искуство и стручно усавршавање.
- Крајем 2024. године одржано је саветовање са представницима високошколских установа на којима се образују будући наставници (Универзитет у Београду, Универзитет у Новом Саду, Универзитет у Нишу, Универзитет у Крагујевцу и Универзитет у Новом Пазару) са циљем размене искуства у процесу израде

и примене алата за самовредновање иницијалног образовања наставника и разматрање могућности за унапређивање квалитета инцијалног образовања наставника у погледу доприноса њиховој припреми за рад у инклузивном образовању.

- Девет високошколских установа интегрисало је теме релевантне за инклузивно образовање курикулуме/силабусе и принципе и методе рада, кроз увођење новог предмета који се бави садржајима од значаја за инклузивно образовање, увођење у постојеће предмете нових садржаја од значаја за инклузивно образовање, увођење другачијих предиспитних обавеза, односно примену метода и принципа рада који подржавају инклузивни педагошки приступ.

Табела 18. Промене у студијским програмима или настави на високошколским установама

Промена у студијском програму или настави	Установа
Уведени нови предмети са садржајима за инклузивно образовање	Висока школа струковних студија за васпитаче и пословне информатичаре — Сирмијум, Сремска Митровица
Нови садржаји у постојећем предмету	Медицински факултет, Нови Сад Висока школа струковних студија за образовање васпитача, Нови Сад Филозофски факултет, Београд Висока школа струковних студија за васпитаче и пословне информатичаре — Сирмијум, Сремска Митровица Педагошки факултет, Врање
Нове активности у постојећем предмету	Филозофски факултет, Београд Факултет педагошких наука, Јагодина Висока школа струковних студија за образовање васпитача, Нови Сад Педагошки факултет, Врање
Другачије предиспитне обавезе у постојећем предмету	Филозофски факултет, Београд Факултет педагошких наука, Јагодина Медицински факултет, Нови Сад Висока школа струковних студија за образовање васпитача, Нови Сад Педагошки факултет, Врање
Промена реализације наставе постојећег предмета, уважавајући принципе и методе рада које подржавају инклузивни педагошки приступ	Филозофски факултет, Београд Висока школа струковних студија за образовање васпитача, Нови Сад Педагошки факултет, Врање
Покренуто истраживање у вези са новим истраживачким питањима у области инклузивног образовања	Медицински факултет, Нови Сад Филозофски факултет, Београд Висока школа струковних студија за образовање васпитача, Нови Сад Педагошки факултет, Врање Институт за педагошка истраживања, Београд
Нешто друго	Медицински факултет, Нови Сад Филозофски факултет, Београд Висока школа струковних студија за образовање васпитача, Нови Сад Институт за педагошка истраживања, Београд

- У области унапређивања иницијалног образовања васпитача спроведена је анализа усклађености садржаја и исхода на кључним предметима студијских програма, на јавним факултетима и високим школама које образују васпитаче, са Стандардима компетенција васпитача. Израђене су препоруке за прилагођавање студијског програма/предмета у складу са Стандардима компетенција за професију васпитача и његовог професионалног развоја и Основама програма предшколског васпитања и образовања за реализацију стручне праксе у вежбаоници, у сарадњи високошколске установе и предшколске установе. Израђене препоруке за допуну и унапређивање Стандарда за акредитацију студијских програма за образовање васпитача МП упутило је НАТ и КАПК ради даље примене.

Даљи правци развоја

Значајну новину представља развијени алат за самопроцену и анализу курикулума на факултетима где се иницијално образују наставници. Овај инструмент је примењен на два факултета и искуства су размењена са другим факултетима. Потребно је промовисати коришћење алата и на другим факултетима, али и редовно организовати саветовања са универзитетским наставницима како би се искуства, праксе и процеси унапређења иницијалног образовања дискутовали и усаглашавали. Препорука је и да студенти факултета на којима се образују будући професори разредне наставе и наставници имају прилику да похађају обуке од јавног интереса које су претходних година развијане, а које у фокусу имају инклузивно образовање.

СТРУЧНО УСАВРШАВАЊЕ НАСТАВНИКА И ДРУГИХ СТРУЧНИХ ПРОФИЛА

Контекст и напредак остварен до 2021. године

Предуслов за остваривање квалитетног инклузивног образовања јесу компетенције запослених, а у бројним међународним и европским стратешким документима истиче се важност унапређивања капацитета запослених у систему образовања кроз, како иницијално образовање, тако и континуирано стручно усавршавање.

Каталог програма сталног стручног усавршавања наставника, васпитача и стручних сарадника за четири школске године (од 2018/2019. до 2020/2021.) садржи 18 области, од којих је за развој инклузивног образовања најзначајнија област „Деца/ученици којима је потребна додатна подршка у образовању“ са 49 програма. У периоду од септембра 2018. до децембра 2021. године реализовано је 378 обука у оквиру 43 програма обуке, којима је обухваћено 9.739 учесника. Када је реч о обукама од јавног интереса у истом периоду организована је 141 обука у оквиру 13 програма са 3.466 учесника.

Међу значајнијим обукама од јавног интереса које су организоване у овом извештајном периоду су: обука за наставу усмерену на исходе, обука за превенцију и превазилажење дискриминације у вртићу и школи, обука за рану идентификацију и спречавање осипања ученика, обука за планирање и реализацију диференциране наставе, обука за родну равноправност и проблеме родно заснованих облика насиља, обука за рад у области образовања деце избеглица и миграната и обуке за примену Основа програма предшколског васпитања и образовања „Године узлета“.

Креирана је Национална образовна платформа (НОП) на сајту Завода за унапређивање образовања и васпитања за потребе одвијања онлајн обука од јавног интереса. На сајту Завода креиран је и портал Заједница учења педагога и психолога. Анализе указују на то да је колаборативно стручно усавршавање унутар образовних установа у порасту у Србији, али су обуке изван установа и даље главни облик стручног усавршавања. У оквиру подизања капацитета за примену „Година узлета“ развијане су заједнице професионалног учења, које су, између осталог, као посебан сегмент радиле на инклузивном приступу у развијању реалног програма.

Србија има национални програм менторства за новозапослене наставнике, а наставници и установе у Србији наводе потребу за већом подршком за даље унапређење формативног оцењивања, креирање подстицајног окружења за учење, диференцијацију наставе, усмереност на образовне исходе и развој компетенција те за упознавање специфичности рада са ученицима који постижу слабија постигнућа и имају проблеме са мотивацијом.

Упркос позитивним помацима, и у наредном периоду су потребна даља континуирана, системска и одржива улагања у побољшање компетенција наставника, са посебном пажњом на унапређење капацитета запослених у школама за образовање ученика са сметњама у развоју и инвалидитетом за инклузивно образовање.

Предузете мере у извештајном периоду

- У Каталогy програма сталног стручног усавршавања наставника, васпитача и стручних сарадника за три школске године (од 2022/2023. до 2024/2025.) за развој инклузивног образовања најзначајнија је област, 'Деца/ученици којима је потребна додатна подршка у образовању' са 56 програма (49 у претходном циклусу). Број реализованих обука у 2022. години је био 98 са укупно 7.637 учесника, док је у 2023. години реализовано 333 обука са 8.367 учесника.
- У оквиру пројекта „Учимо сви заједно“ развијен је обухватни програм изградње капацитета запослених у установама образовања и васпитања, у области инклузивног образовања и инклузивне педагогије — он обухвата три обавезна модула и различите активности: видео обуке, заједницу праксе, менторску подршку, радионице и вебинаре модел школа, хоризонтално учење, професионалне догађаје и подршку коју пружају саветници спољни сарадници.
- Преко 5.300 наставника из 201 школе обухваћено је програмом за јачање капацитета за инклузивно образовање, које је обухватило три модула обуке и менторску подршку. Школе су добиле менторску подршку у три циклуса. Први циклус имао је за циљ унапређење планских докумената тимова за инклузивно образовање. Менторска подршка укључивала је анализу школских планова и докумената, давање препорука, заједничке активности на унапређењу докумената. Други циклус и трећи циклус менторске подршке, који су укључили 193, односно 171 школу, обезбедили су подршку наставницима за унапређење диференцијације наставе и учења.
- Програм јачања капацитета за инклузивно образовање похађало је и 367 запослених у шест школа кандидата за стицање статуса модел установе, као и 96 саветника-спољних сарадника и 17 просветних саветника.
- У оквиру пројекта „Учимо сви заједно“ развијен је додатни програм „Сарадња са породицом — пут ка доброби и квалитетном образовању сваког детета“ са циљем да унапреде компетенције наставника и родитеља о инклузивном образовању и доброби деце. Програм се састоји од видео обука „Заједно за добробит све деце“, „Транзициони периоди у образовању као прилике за учење“, „Сарадња са породицама деце којој је потребна додатна подршка — прилика за заједничко учење и узајамну подршку“, као и смерница за наставнике и брошуре за родитеље.
- Готово 1.000 запослених из основних и средњих школа унапредило је своја знања и вештине за примену механизма за рану идентификацију и реаговање у циљу спречавања осипања из система образовања кроз похађање обуке „Планирање, спровођење и праћење мера за спречавање осипања ученика“ у периоду 2022–2024. године, која је финансирана буџетским средствима.
- Важан помак је и измена Правилника о програму обуке и полагању испита за директора установе образовања и васпитања (Службени гласник РС, бр. 77/2024), који сада као једну тематску целину има Развој инклузивне политике и праксе у установи.
- Учешћем у примени модела заједница професионалног учења, практичари из 195 вртића — језгара промене, из 157 јавних ПУ, имали су прилике да у разменама са колегама, преиспитују своју васпитну праксу и оснаже се за њено мењање и унапређивање у складу са захтевима програмске концепције. У томе су им подршка били стручни сарадници и искуснији васпитачи из њихових ПУ, који су прошли обуку за координаторе хоризонталне размене (201 координатор) — „Од рефлексије о акцији до рефлексије за акцију“.

Даљи правци развоја

Повећане су компетенције преко 6.000 запослених у предуниверзитетском образовању, кроз обухватне програме изградње капацитета за примену савремених инклузивних пракси (индивидуализација, диверсификација учења) и обезбеђивање окружења за квалитетно учење за децу којој је потребна додатна образовна подршка. Потребан је даљи рад на изградњи капацитета просветних радника, посебно оних који нису пролазили обуке у претходном периоду и пажљиво праћење и евалуација свих програма изградње капацитета како би се спречило преклапање и преоптерећење учесника, обезбедио квалитет активности и уједначеност инклузивне праксе у свим школама.

ПРАЋЕЊЕ ИНКЛУЗИВНОГ ОБРАЗОВАЊА

Контекст и напредак остварен до 2021. године

Слично као у земљама Европске уније, и у Србији праћење инклузивног образовања још увек представља изазов. Иако су учињени одређени напори и помаци, пре свега у унапређењу закона и других прописа којима се регулише процес прикупљања података, не постоје систематизовани и обједињени подаци о деци/ученицима из различитих осетљивих група којима је потребна додатна подршка, недостају подаци о оствареним и потребним мерама и услугама додатне подршке, о квалитету постојећих мера и услуга додатне подршке, о расположивим људским капацитетима и њиховим компетенцијама за рад у инклузивном окружењу на свим нивоима и нема јединственог начина координације различитих система у процесу прикупљања података. Још неколико важних аспеката описује контекст праћења инклузивног образовања у периоду који претходи овом извештајном периоду.

- Оквир за праћење инклузивног образовања у Србији развијен је 2014. године, али и поред више иницијатива и напора да тај оквир постане основа за уређење процеса прикупљања података и праћење инклузивног образовања на школском, локалном и националном нивоу, његова примена није системска.
- Међусекторска координација у праћењу и извештавању о инклузивном образовању представља посебан изазов.
- Јединствени информациони систем у просвети (ЈИСП) постао је оперативан 2021. године, а образовне установе уносе тражене податке по фазама. Извршена је допуна и корекција листе индикатора који се односе на функционални статус детета и ученика. До успостављања функционалног ЈИСП-а, Републички завод за статистику је располагао највећим бројем информација и података који су значајни за праћење инклузивног образовања.
- Још једна значајна иницијатива јесте израда регистра деце са сметњама у развоју, коју води Институт за јавно здравље „Др Милан Јовановић Батут”.
- Праћење спровођења СРОВРС 2030 и пратећих акционих планова обавља радна група коју именује МП. Поред праћења, Радна група има задатак да припрема годишње извештаје о спровођењу мера и активности, а МП да извештаје учини јавно доступним.

Предузете мере у извештајном периоду

- У оквиру праћења реализације Стратегије развоја образовања у Републици Србији до 2030. године праве се редовни извештаји о реализацији актуелних акционих планова. До сада су у току важења тренутне стратегије објављена два извештаја, при чему други покрива период од јуна 2021. године до децембра 2022. године⁸⁸. Извештај садржи резултате праћења спровођења мера и активности, као и праћење остварености посебних и општих циљева, међу њима и оних који се посредно или непосредно односе на инклузивно образовање. Извештаји за 2023. и 2024. годину су припремљени и њихово усвајање се очекује у наредном периоду.
- У извештајном периоду настављен је даљи развој ЈИСП-а, укључујући развој функционалности отворених података. Такође, значајна промена је и да од краја школске 2022/2023. године и почетка школске 2023/2024. године Републички завод за статистику не прикупља више податке од основних и средњих школа директно, већ податке преузима из ЈИСП-а.
- У извештајном периоду је припремљен Национални тематски извештај о инклузивном образовању „Образовање социјално и материјално угрожене деце“. Извештај је први тематски оријентисан извештај о инклузивном образовању, који анализира спровођење инклузивног образовања са становишта деце која припадају специфичној друштвеној групи. Надовезујући се на налазе из Националног извештаја о ИО 2015–2018 и Националног извештаја о ИО 2019–2021, он има за циљ да допринесе свеобухватнијем увиду у образовање социјално и материјално угрожене деце (деце из породица нижег социо-економског статуса), примени и евалуацији мера за ефикаснију подршку на свим нивоима предуниверзитетског образовања.
- У извештајном периоду, Оквир за праћење ИО је ревидиран кроз развој оквира и индикатора за праћење ИО на локалном нивоу. Ревидирана верзија Оквира за праћење ИО унапређена је да одражава промене у политикама образовања, социјалне заштите, здравствене заштите и јединица локалне самоуправе у периоду од 2015. године до данас. Да би се осигурала релевантност индикатора, радионице са доносиоцима одлука и заинтересованим странама одржане су у три јединице локалне самоуправе (општине Рашка и Бечеј и градска општина Обреновац), дозвољавајући тако да се индикатори адаптирају у складу са локалним контекстом. На основу консултација на националном нивоу, главни индикатори су одабрани како би обезбедили континуитет у праћењу специфичног сета индикатора, али и додајући додатне индикаторе како би се обезбедила свеобухватност из анализа потреба инклузивног образовања.
- У извештајном периоду, заинтересоване стране на локалном и националном нивоу су обучене о Оквиру за праћење ИО и његовој имплементацији на локалном нивоу, кроз програм јачања капацитета и вршњачко учење. Додатно, Оквир за праћење ИО је коришћен у 20 ЈЛС у извештајном периоду, ради прикупљања података у складу са индикаторима праћења ИО на локалном нивоу, и развијања локалних политика заснованих на анализираним прикупљеним подацима.

88 Други годишњи извештај СРОВРС — https://prosveta.gov.rs/wp-content/uploads/2023/12/Dруги-godisnji-izvestaj-SROVRS_FINAL.pdf

Даљи правци развоја

Добра пракса са креирањем националних извештаја о инклузивном образовању је настављена тематским извештајем, који је у свом првом издању покрио тему образовања социјално и материјално угрожене деце. Важна новину чини и ревидирање Оквира за праћење ИО, чиме је пружен важан допринос за системско праћење, између осталог, и мера и механизма додатне подршке које препоручује интерресорна комисија, као и за праћење остваривања додатне подршке на нивоу јединице локалне самоуправе и ефеката тих мера за ученика и породицу.

Потребно је припремити план за примену Оквира за праћење ИО у активностима изабраних 20 ЈЛС и програм изградње капацитета за доносиоце одлука, како би се обезбедила основа за даље оспособљавање локалних заједница за праћење ИО, израду локалних инклузивних политика и успостављање локалних мрежа ИО. Наставити са јачањем механизма праћења инклузивног образовања на локалном и националном нивоу, укључујући и кроз системско и благовремено прикупљање података од значаја за доношење одлука заснованих на подацима. Додатно, треба јачати капацитете институција и професионалаца надлежних за прикупљање и анализу података и извештавање, како би се обезбедили поуздани, квалитетни и применљиви увиди.

ПРОЈЕКТИ И ИНИЦИЈАТИВЕ ОД НАЦИОНАЛНОГ ЗНАЧАЈА ЗА УНАПРЕЂЕЊЕ ИНКЛУЗИВНОГ ОБРАЗОВАЊА

Назив пројекта/иницијативе:

Унапређени равноправни приступ и завршавање предуниверзитетског образовања за децу којој је потребна додатна образовна подршка („Учимо сви заједно“)

Носиоци пројекта:

Министарство просвете РС, УНИЦЕФ, Делегација Европске уније

Партнери:

Центар за интерактивну педагогију, Центар за социјалну политику, Центар за образовне политике, Институт за психологију (УБ), Филозофски факултет у Нишу, Факултет за образовање учитеља и васпитача у Београду, Particip GmbH, AIAS конзорцијум.

Трајање:

јун 2021 — децембар 2024

Кратак опис пројекта:

Општи циљ Пројекта је да се повећа равноправан приступ и квалитет предуниверзитетског образовања за децу из осетљивих група.

Пројекат се састоји од четири компоненте које се односе на четири посебна циља Пројекта.

Посебни циљ 1: Јачање стратешког, правног и институционалног оквира и у складу с међународним стандардима.

Посебни циљ 2: Јачање капацитета професионалаца за имплементацију ИО на школском и локалном нивоу.

Посебни циљ 3: Успостављање ресурсних центара (РЦ) с различитим функцијама које имају за циљ подршку наставницима, родитељима и ученицима на основу њихових индивидуалних образовних потреба.

Посебни циљ 4: Министарство задужено за образовање промовише ИО као квалитетно образовање за све.

Интернет адреса: <https://www.europa.rs/ucimosvizajedno/>

Назив пројекта/иницијативе:

Премошћавање дигиталног јазу у Србији за најугроженију децу

Носиоци пројекта:

Министарство просвете РС, УНИЦЕФ, Делегација Европске уније

Партнери:

Завод за вредновање квалитета образовања и васпитања, Завод за унапређивање квалитета образовања и васпитања, Центар за образовне политике, Педагошко друштво Србије, Друштво психолога Србије, Учитељски факултет, Центар за образовне технологије Западни Балкан, Мудл мрежа Србије

Трајање:

новембар 2020 — септембар 2023

Кратак опис пројекта:

Циљ пројекта је повећање резилијентности образовног система и његове способности да одговори на ванредне ситуације, посебно када су у питању ромска деца. Пројекат се састоји од три компоненте које се односе на три посебна циља Пројекта.

Посебни циљ 1: Подршка даљем развоју инклузивног система дигиталног образовања и јачање капацитета установа за његову реализацију, вођење и праћење.

Посебни циљ 2: Формирање школских библиотека образовних технологија и развој капацитета запослених у школама које похађа већи број ромских ученика и маргинализоване деце која су најтеже погођена ванредном ситуацијом.

Посебни циљ 3: Пружање релевантне додатне подршке најугроженијој деци (укључујући подршку за учење и психосоцијалну подршку) у контексту КОВИД-19 пандемије.

Интернет адреса: <https://www.europa.rs/rs/projekti/premoscavanje-digitalnog-jaza-u-srbiji-za-najugrozeniju-decu-1>

ПРИЛОЗИ

Предшколско васпитање и образовање — обухват

МИКС показатељи (МИКС 2019)

Стопа похађања васпитања и образовања				
Узраст/ниво		Национални узорак		Ромска насеља
Рано детињство (36–59 месеци)	Укупно	60,6	Укупно	7,4
	Девојчице	63,0	Девојчице	8,0
	Дечаци	58,3	Дечаци	6,8
	Најсиромашнијих 20%	10,5	Најсиромашнијих 60%	4,9
	Остали квинтили	70,5	Остали квинтили	12,3
	Градско подручје	70,5	Градско подручје	8,1
	Остало подручје	45,9	Остало подручје	5,9
Организовано учење годину дана пре званичног узраста за упис у основну школу	Укупно	96,9	Укупно	76,0
	Девојчице	95,9	Девојчице	73,0
	Дечаци	97,7	Дечаци	79,3
	Најсиромашнијих 20%	(83,3)	Најсиромашнијих 60%	74,0
	Остали квинтили	99,5	Остали квинтили	79,5
	Градско подручје	98,0	Градско подручје	74,6
	Остало подручје	95,4	Остало подручје	79,9

Основно образовање и васпитање — обухват

МИКС показатељи (МИКС 2019)

	Национални узорак		Ромска насеља
Укупно	98,6	Укупно	92,3
Девојчице	97,3	Девојчице	91,4
Дечаци	99,6	Дечаци	93,2
Најсиромашнијих 20%	97,3	Најсиромашнијих 60%	91,1
Остали квинтили	100,0	Остали квинтили	94,6
Градско подручје	98,0	Градско подручје	91,5
Остало подручје	99,4	Остало подручје	94,1

Средње образовање и васпитање — обухват

МИКС показатељи (МИКС 2019)

	Стопа похађања средњег образовања (%)		
	Национални узорак		Ромска насеља
Укупно	94,1	Укупно	28,4
Девојчице	93,3	Девојчице	26,6
Дечаци	94,7	Дечаци	30,0
Најсиромашнијих 20%	78,6	Најсиромашнијих 60%	23,0
Остали квинтили	97,3	Остали квинтили	39,2
Градско подручје	96,6	Градско подручје	26,9
Остало подручје	90,8	Остало подручје	31,2

НАЦИОНАЛНИ ИЗВЕШТАЈ О ИНКЛУЗИВНОМ ОБРАЗОВАЊУ У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ

